MEDIUL DE SECURITATE

ÎN ANUL 2004

INTRODUCERE

Anul 2004 a fost jalonat de transformările determinate de lărgirea celor două organizații internaționale, NATO şi UE, şi, implicit, de reconsiderarea rolului şi locului acestora în economia şi managementul securității şi stabilității regionale şi globale.

Procesele de stabilizare a securității şi-au menținut ritmul alert. Inițiativele, programele şi politicile adoptate pentru fortificarea mediului de securitate în lume şi-au demonstrat utilitatea. Chiar dacă, uneori, finalitățile nu au fost atinse în cadrul planificat, procesele declanşate progresează.

Riscurile, pericolele şi amenințările la adresa securității şi stabilității mondiale s-au diversificat, cu toate că unele din formele lor de manifestare au fost mai greu de depistat într-un interval de timp care să permită măsuri eficiente de contracarare. Situația existentă a impus noi tehnici de evaluare şi monitorizare a surselor de instabilitate, concomitent cu înființarea şi dezvoltarea unor capabilități adecvate de reacție în timp şi spațiu.

Efectele globalizării au început să se resimtă. Economia mondială, după o perioadă apreciabilă de reflux, s-a revigorat. Fluxurile de bunuri şi de investiții, dezvoltarea tehnologică şi progresul democrației au adus mai multă libertate şi prosperitate oamenilor.[1]

În acest context, amenințările transnaționale (terorismul, migrația şi traficul de droguri şi materiale strategice, crima organizată), profitând de permeabilitatea frontierelor, au avut mai multe şanse de a se propaga la scară planetară. Lupta împotriva lor a devenit o nouă şi originală componentă a globalizării.

Accesul diferențiat al statelor la resurse a lezat relațiile dintre acestea. Dacă până acum situația era din ce în ce mai greu de controlat în zonele afectate de conflicte armate, ultimele zile ale lui 2004 au adăugat cutremurul devastator din sudul Asiei, soldat cu sute de mii de morți şi pagube materiale incomensurabile, care a făcut imposibil accesul a 13 state sau părți importante din acestea la principala resursă a vieții, apa. Ajutorul internațional, cât de mare şi de prompt ar fi, nu rezolvă decât pe moment problema.

Banca Mondială apreciază că reconstrucția ar putea dura peste 10 ani. În acest interval de timp, greutățile vor părea de multe ori insurmontabile, apatia şi deznădejdea pot pune uşor stăpânire nu numai pe mase, dar şi pe conducătorii lor. Se creează, astfel, oportunități, de care, indubitabil, vor profita atât reprezentanții crimei organizate, cât şi organizațiile teroriste cu bazele de recrutare aici.

Situația a determinat Uniunea Europeană să propună înființarea unei Forțe de Reacție Rapidă, cu un efectiv de 5.000 de oameni, a cărei principală misiune să fie intervenția specializată în zonele calamitate.

Deşi statisticile arată că, în anul 2004, numărul şi amploarea conflictelor care au la origine dispute teritoriale au scăzut, războiul dintre palestinieni şi israelieni a continuat în forme specifice. Dispariția lui Yasser Arafat nu a adus liniştea. Noul lider palestinian încă nu are forța şi anvergura să realizeze negocieri concrete cu oficialitățile israeliene.

---

[1] Javier Solana, *Une Europe sûre dans un monde meilleur*, **Stratégie européene de sécurité**, în http://ue.eu.int/pressdata/fr/reports/76256.pdf

Totuşi, se întrevăd şi evoluţii pozitive. Mişcarea Hamas pare să fie interesată să devină parte din Autoritatea Palestiniană. Este un semn bun că şi populaţia palestiniană simpatizantă a Hamasului consideră că este cazul să intre în legalitatea procesului de pace din zonă, să regândească drumul de violenţă, de Intifadă. În aceste condiţii, este posibil ca “foaia de parcurs” să fie renegociată. Înalte oficialităţi ONU speră în crearea unui stat palestinian, până în anul 2008, chiar dacă se consideră ratat momentul 2005, aşa cum era prevăzut în “foaia” iniţială.

În anul 2004, progresele ştiinţei şi tehnicii cu aplicabilitate militară au condus, pe de o parte, la polarizarea celei mai noi tehnologii în cadrul statelor cu economii dezvoltate, oferindu-le posibilitatea de a pregăti un război de generaţia a IV-a, iar, pe de altă parte, la accentuarea temerii proliferării armelor de distrugere în masă. Mijloacele biologice au devenit mai periculoase decât cele chimice sau nucleare, deoarece pot ajunge mai uşor în mâinile actorilor nonstatali interesaţi în destabilizarea societăţii.

Pentru construcţia lumii viitoare, modul de stingere a focarelor de conflict din Orient şi rezultatul acţiunii se vor răsfrânge în mod direct asupra normalizării relaţiilor euro-atlantice. Deocamdată, întârzie soluţiile de rezolvare a antinomiei, reconciliere, reabilitare şi reconstrucţie, vizavi de contrainsurgenţa susţinută şi amplificată de acţiuni teroriste. Unii analişti apreciază că această enormă confuzie este punctul de plecare al viitorului progres în multe din problemele nodale ale lumii viitoare.

Dacă nu vor apărea condiţii şi circumstanţe sau o concentrare de putere, realizată pe baza înţelegerii dintre statele lumii, care să diminueze sursele de instabilitate existente, trendul ordinii mondiale nu va conduce către o lume mai sigură.

Amestecul de politici şi strategii incoerente şi ezitante în domeniul securităţii, propuse şi dezvoltate de actorii internaţionali şi instituţiile specializate, nu va putea modifica în bine aspectul actual al mediului de securitate.

În acest context, apărarea statelor împotriva riscurilor, pericolelor şi ameninţărilor trebuie să se realizeze atât în mod tradiţional, prin politici şi strategii individuale, cât şi prin forme colective de acţiune, adaptate permanent la caracteristicile mediului de securitate în derulare. Deşi cel mai puţin de dorit este confruntarea armată, nu trebuie uitat că aceasta încă ocupă un loc distinct în panoplia relaţiilor dintre diferiţi actori cu valoare mai mult sau mai puţin internaţională, dar ale căror acţiuni au ecouri cu rezonanţă mondială.

1. PRINCIPALE INSTITUŢII ŞI ORGANIZAŢII DE SECURITATE

Anul 2004 a influenţat şi a modificat dramatic profilul principalelor instituţii şi organizaţii de securitate, atât din punct de vedere al sporirii numărului de membri (NATO[2] şi UE), cât şi al adaptării strategiilor la provocările mediului de securitate (NATO, UE, ONU, OSCE etc.). Principalul pericol la adresa securităţii internaţionale rămâne terorismul, iar în anul 2004 au fost completate şi eficientizate strategiile de luptă împotriva sa. Mai mult, ***organizaţii precum Uniunea Europeană, Organizaţia Naţiunilor Unite sau Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa nu s-au rezumat doar la elaborarea unor astfel de documente, ci au analizat şi au implementat modalităţi de cooperare în lupta împotriva terorismului internaţional, în timp ce altele (CSI, GUUAM, CENCOOP, SEECP etc.) nu şi-au mai făcut auzită vocea pe scena internaţională cu aceeaşi forţă ca în anii precedenţi.*** În acest sens, unii analişti[3] au adus în discuţie ideea „hegemoniei prin cooperare”[4], ce implică

---

[2] Vezi capitolul *Spaţiul euro-atlantic.*

[3] Farrell, Mary, The EU and Inter-Regional Cooperation: In Search of Global Presence?, în „UNU-CRIS e-Working Papers”, 2004; Pedersen, T., Cooperative Hegemony: Power, Ideas and Institutions in Regional Integration, în “Review of International Studies”, 2002, http://www.unu.edu

folosirea puterii de tip *soft* prin aranjamente de cooperare pe termen lung şi pe care o exemplifică prin cazul ***Uniunii Europene***. UE a dezvoltat de-a lungul timpului relaţii de acest tip cu alte instituţii şi organizaţii regionale, dar şi cu state din diverse părţi ale lumii. Astfel, în anul 2004, UE a organizat întâlniri la nivel înalt cu reprezentanţii Canadei (18 martie); Americii Latine şi zonei Caraibelor (28-29 mai); Republicii Arabe Egipt, cu care a semnat un Acord de Asociere (1 iunie); Japoniei (22 iunie); Statelor Unite ale Americii (26 iunie); Ucrainei (8 iulie); Tadjikistanului (semnarea unui Acord de Parteneriat şi Cooperare, 11 octombrie); Coreei (12 octombrie); Indiei (8 noiembrie); Rusiei (25 noiembrie), dar şi cu cei ai Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (12 iulie) sau ai Consiliului pentru Cooperare Întrunită al Africii de Sud (23 noiembrie).

Principalele puncte de pe agenda de lucru 2004 a UE au vizat: adoptarea *Declaraţiei pentru Combaterea Terorismului* (A 4-a Primăvară a Consiliului European, Bruxelles, 25-26 martie), intrarea în vigoare a *Tratatului de Aderare* a celor 10 state propuse (Bruxelles, 1 mai), schimbarea componenţei Comisiei Europene (Al 2595-lea Consiliu al şefilor de state şi de guverne, Bruxelles, 29 iunie), semnarea *Tratatului pentru Stabilirea Constituţiei Europene* (Bruxelles, 29 octombrie), preluarea misiunii SFOR în Bosnia-Herţegovina (ALTHEA, 1 decembrie), crearea *Zonei de libertate, securitate şi justiţie* (Consiliul European, Bruxelles, 4-5 noiembrie şi 16-17 decembrie).

Declaraţia pentru Combaterea Terorismului reprezintă un pas important realizat de UE nu numai din punct de vedere al dezvoltării capacităţii sale instituţionale, ci, mai ales, din punct de vedere al manifestării solidarităţii între membri, introducând o clauză de solidaritate ce stipulează acţiunea comună a statelor UE împotriva acţiunilor teroriste, în conformitate cu Art. 42 al proiectului de Constituţie Europeană[5]. În acelaşi timp, *Strategia de Securitate*, adoptată de Consiliul European în decembrie 2004, identifică terorismul ca una dintre cele mai importante ameninţări la adresa intereselor UE şi subliniază necesitatea creării unor propuneri concrete pentru combaterea sa. În acest sens, *Declaraţia pentru Combaterea Terorismului* stabileşte principalele direcţii pentru: ajutorarea şi asistarea victimelor acţiunilor teroriste, elaborarea cadrului de cooperare în lupta împotriva terorismului, întărirea controlului vamal şi a securităţii documentelor, implementarea a şapte obiective strategice (adâncirea consensului internaţional şi îmbunătăţirea eforturilor internaţionale pentru combaterea terorismului; reducerea accesului teroriştilor la resursele financiare sau economice; maximizarea capacităţii organismelor UE de a detecta, investiga şi acuza teroriştii şi de a preveni atacurile teroriste; securizarea transporturilor internaţionale şi asigurarea eficienţei sistemului de control vamal; îmbunătăţirea capacităţii statelor membre de a face faţă consecinţelor unui atac terorist; contracararea factorilor ce contribuie la sprijinul şi recrutarea teroriştilor; sprijinirea ţărilor partenere UE pentru îmbunătăţirea capacităţii de combatere a terorismului), cooperarea în domeniul informaţiilor, prevenirea finanţării terorismului, măsuri pentru protecţia transportului şi a populaţiei, cooperarea internaţională, crearea funcţiei de *Coordonator al luptei împotriva terorismului* (propunerea, aprobată de Consiliul European, va crea această funcţie în cadrul Secretariatului Consiliului, rolul său fiind de a coordona

---

[4] Indicatorii existenţei hegemoniei prin cooperare sunt consideraţi a fi următorii: asimetria puterii, actor regional credibil, angajament referitor la leadership pe termen lung, angajamente referitoare la „diviziunea" puterii, instituţii regionale, folosirea puterii de tip *soft* (idei, ideologii).

[5] Articolul 42 din Partea I a Constituţiei Europene, ratificată la 1 mai 2004, se referă la realizarea Zonei de Libertate, Securitate şi Justiţie şi include, pentru prima oară, Clauza de Solidaritate: *„Uniunea şi statele membre au obligaţia să acţioneze întrunit, în spiritul solidarităţii, dacă un stat membru este obiectul unui atac terorist sau victima unui dezastru natural sau produs de om. Uniunea trebuie să mobilizeze toate instrumentele pe care le are la dispoziţie, inclusiv resursele militare ale statelor membre, cu scopul:*

a. *prevenirii ameninţării teroriste pe teritoriul statelor membre; protejării instituţiilor democratice şi a populaţiei civile de orice atac terorist; sprijinirea statelor membre, pe teritoriul lor, la cererea autorităţilor politice respective, în eventualitatea unui atac terorist;*
b. *sprijinirea statelor membre, pe teritoriul lor, la cererea autorităţilor politice respective, în eventualitatea producerii unui dezastru natural sau cauzat de om".*

acțiunile în domeniul combaterii terorismului) etc. Tot în anul 2004, UE a dezvoltat direcțiile stabilite de Declarație prin câteva documente specifice elaborate de Comisia pentru Comunitățile Europene (20 octombrie 2004): „Protecția infrastructurii critice în lupta împotriva terorismului", „Pregătirea şi gestionarea consecințelor în lupta împotriva terorismului", „Prevenirea, pregătirea şi răspunsul la atacurile teroriste" şi „Prevenirea şi lupta împotriva finanțării terorismului".

În ansamblu, UE a accentuat, în anul 2004, determinarea sa de a se implica în lupta împotriva terorismului, printr-o abordare comprehensivă şi integrată al cărei scop este de a întări cooperarea internă şi internațională. Astfel, atât la Summit-ul Consiliului European din 4-5 noiembrie 2004, cât şi la cel din 16-17 decembrie 2004, problema terorismului a constituit o prioritate a agendei de lucru.

Cel de-al doilea moment important al anului 2004 a fost pentru UE semnarea *Tratatului de Aderare* a Ciprului, Republicii Cehe, Estoniei, Lituaniei, Letoniei, Maltei, Poloniei, Slovaciei, Sloveniei şi Ungariei la Uniune. Pentru organizație, acesta înseamnă lărgirea cu încă 10 state, reprezentând peste 77 milioane cetățeni, 738.000 km^2, un Produs Intern Brut de aproximativ 444 miliarde euro şi cheltuieli pentru apărare în valoare de aproximativ 160 miliarde euro[6]. UE consideră că această rundă de extindere este încununată de succes. *Extinderea ajută UE să promoveze standarde de siguranță şi securitate superioare*[7]. Astfel, statele membre, atât cele vechi, cât şi cele noi, vor avea o serie de avantaje ce decurg din lărgirea Uniunii, dintre care cele mai importante sunt:

- consolidarea poziției UE în fața globalizării şi a rolului şi statutului ei în lume;
- atingerea unui grad mai mare de prosperitate, prin lărgirea pieței;
- eficacitatea sporită în combaterea criminalității internaționale, în special a terorismului;
- controlul mai eficient al imigrării;
- protecția extinsă a mediului înconjurător;
- implementarea pe scară largă a unor standarde superioare de securitate nucleară;
- dezvoltarea unei politici de vecinătate care să promoveze prosperitatea şi democrația.

În consecință, în conformitate cu declarațiile ce au subliniat determinarea Consiliului European de a continua acest proces, în 2004 au avut loc dezbateri asupra aderării la UE a României şi Bulgariei, în 2007 (cel târziu 2008), Turciei, Croației (Comisia Europeană, la data de 20 aprilie 2004, şi-a exprimat opinia pozitivă în privința aderării Croației odată cu România şi Bulgaria) şi chiar a Albaniei, Bosniei-Herțegovinei, Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei şi Uniunii Statale Serbia-Muntenegru.

În privința României şi a Bulgariei, raportul Comisiei Comunităților Europene, din 6 noiembrie 2004, concluzionează că, în ultimul an, acestea au realizat progrese semnificative în implementarea criteriilor de aderare: cel politic este îndeplinit, în timp ce criteriul economic este prognozat a fi realizat până în ianuarie 2007. De asemenea, în privința Croației, Comisia recomandă Consiliului European să înceapă, în 2005, negocierile de aderare.

Aderarea Turciei reprezintă cea mai importantă problemă, în sensul că procesul va fi diferit de extinderile anterioare, din cauza impactului pe care potențialul său demografic, geografic, economic, de securitate şi militar îl va avea asupra Uniunii. Aportul populațional al Turciei la UE ar fi de peste trei milioane de locuitori, populație echilibrată din punct de vedere al componenței grupelor de vârstă, ceea ce ar ajuta la diminuarea efectelor negative ale procesului de îmbătrânire demografică înregistrat în Uniune. Mai mult decât atât, tot la nivel de populație, în prezent, în Turcia se desfăşoară un amplu proces de evoluție a mentalităților, iar, din acest punct de vedere, UE consideră că aceasta va putea constitui un exemplu pozitiv de țară în care majoritatea musulmană aderă la principiile libertății, democrației, respectului

[6] Conform *Strategiei Europene de Securitate*, decembrie 2003.
[7] Vezi şi raportul prezentat de Wim Kok Comisiei Europene, *Extinderea Uniunii Europene. Realizări şi provocări*, 2003, http://europa.eu.int

pentru drepturile omului şi statul de drept[8]. Impactul economic al aderării Turciei la UE ar putea fi pozitiv, dar relativ redus, atât din cauza dimensiunii modeste a economiei acestei ţări, cât şi a gradului de integrare economică deja existentă; cu toate acestea, primirea statutului de membru UE ar putea conduce la creşterea diferenţelor economice din Uniunea lărgită, dar şi la scăderea consensului între membri. La nivel internaţional, cu toate că Turcia este capabilă să contribuie semnificativ la stabilitatea mediului de securitate, UE consideră că există dificultăţi în integrarea unui actor al unui mediu de securitate caracterizat de instabilitate şi tensiuni (Orientul Mijlociu şi Caucaz). Din acest motiv, ***gestionarea viitoarelor graniţe ale Uniunii ar trebui să constituie unul dintre cele mai importante puncte de pe agenda sa externă şi de securitate.***

La nivel organizaţional, extinderea nu este singurul eveniment al anului 2004. La fel de importante sunt: Al 2595-lea Consiliu al Şefilor de State şi de Guverne, în cadrul căruia este stabilită noua componenţă a Comisiei Europene (José Manuel Durão Barroso este nominalizat ca preşedinte desemnat al Comisiei, ce va funcţiona în noua formulă până în anul 2009) şi semnarea Tratatului pentru Stabilirea Constituţiei Europene (29 octombrie), care va declanşa un val de transformări organizaţionale în conformitate cu prevederile noului document. Cu toate că şefii de state şi guverne şi miniştrii de externe ai UE au semnat acest Tratat, *realizarea consensului asupra Constituţiei este departe de a fi atins, ceea ce va îngreuna semnificativ finalizarea reformei structurale a Uniunii.*

Preluarea de către UE a misiunii SFOR în Bosnia-Herţegovina a reprezentat un pas important pentru Uniune. La 1 decembrie 2004, UE s-a angajat într-o operaţie militară de mare importanţă, ALTHEA (EUFOR – 7.000 militari), ca urmare a deciziei luate de statele membre NATO şi UE la Summit-ul de la Istanbul (28-29 iunie 2004). Pornind de la faptul că acest tip de operaţie nu reprezintă o premieră pentru Uniune[9] şi că situaţia din Bosnia-Herţegovina s-a schimbat în raport cu cea din 1995, se poate afirma că, în ciuda criticilor exprimate de sceptici, ***există toate condiţiile pentru ca ALTHEA să constituie un succes.*** Operaţia are, de asemenea, **o *importanţă deosebită şi pentru viitorul Politicii Europene de Securitate şi Apărare (ESDP), dar şi pentru imaginea Uniunii ca prezenţă internaţională credibilă.***

ALTHEA nu este singura preocupare militară pe care au avut-o membrii UE în anul 2004: în februarie, Franţa, Germania şi Marea Britanie au lansat ideea creării unor unităţi de reacţie rapidă compuse din grupări de luptă de tip joint (fiecare de aproximativ 1.500 militari), care să fie pregătite să răspundă solicitărilor, în special, din partea ONU. În a doua jumătate a anului 2004, statele membre au decis formarea a ***13 grupări de luptă – o cifră ce pare a fi suficientă pentru ca Uniunea să poată efectua cel puţin o operaţie militară de acest tip între 2005 şi 2006 şi două operaţii după 2007, chiar în acelaşi timp.***

Această idee s-a propagat şi în anul 2005, în ianuarie, Comisia Europeană sugerând, în contextul producerii dezastrului din Asia de Sud-Est, formarea unei forţe de reacţie rapidă (max. 5.000 persoane) care să înlăture urmările dezastrelor naturale. Deja, la sfârşitul anului 2004, UE îşi stabilise un nou Scop Fundamental 2010, referitor la dezvoltarea unei capabilităţi care să reflecte noul mediu strategic, Strategia Europeană de Securitate, evoluţia tehnologiei şi lecţiile învăţate din operaţiile ESDP. Specialiştii[10] consideră că este nevoie de o *Politică*

---

[8] Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Recommendation of the European Commission on Turkey's Progress Towards Accession*, Bruxelles, 06 noiembrie 2004.

[9] UE mai desfăşoară o misiune poliţienească în Bosnia-Herţegovina (European Union Police Mission - prima operaţie de gestionare a crizelor în contextul CFSP, 1 ianuarie 2003 – 31 decembrie 2005). De asemenea, Uniunea are experienţă şi în domeniul operaţiilor militare, ALTHEA fiind a treia de acest tip pe care o desfăşoară: prima a fost CONCORDIA, în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (31 martie 2003 – 13 decembrie 2003; a continuat operaţia militară a NATO denumită „Allied Harmony"), iar cea de-a doua, ARTEMIS, în Republica Democrată Congo (12 iunie 2003 – 1 septembrie 2003).

[10] Vezi Lindley-French, Julian şi Franco Algieri, *A European Defence Strategy*, Bertelsman Foundation, Gutersloh, 2004.

Europeană de Securitate şi Apărare strategică, pentru a acoperi întregul continuum al conflictului, în special: diplomaţia apărării, securitate pe timp de pace, sprijinul autorităţilor civile în caz de urgenţă, desfăşurarea rapidă a trupelor cu scopul conservării securităţii UE sau ca parte a strategiei europene de luptă împotriva terorismului, operaţii de sprijin al păcii şi umanitare, misiuni preventive împotriva atacurilor la adresa Europei sau a intereselor sale etc. O asemenea politică necesită existenţa unei forţe militare gata de a fi desfăşurată oriunde şi oricând, însă, ***evoluţiile de până acum nu indică disponibilitatea membrilor UE de a-şi implica întreaga capacitate militară într-o asemenea entitate, deşi noii admişi ar putea fi atraşi mult mai uşor într-un astfel de proiect, care reprezintă contribuţia lor efectivă la securitatea şi apărarea europeană.*** De asemenea, ***eforturile europene de concretizare a apărării comune prin intermediul ESDP ar trebui să completeze eforturile NATO în acest sens, nu să le concureze***[11]**.**

În ceea ce priveşte *Politica Externă şi de Securitate Comună* (CFSP), în 2004, aceasta a fost centrată pe patru domenii prioritare stabilite de Consiliul European: *multilateralism eficient*, în care ONU deţine principalul rol; *lupta împotriva terorismului*; elaborarea unei strategii vis-à-vis de *Orientul Mijlociu* (UE este interesată ca această regiune să constituie o vecinătate stabilă şi prosperă) şi o politică referitoare la *Bosnia-Herţegovina,* adaptată la realităţile din zonă.

Un alt punct de pe agenda de lucru a UE este constituit de crearea *Zonei de libertate, securitate şi justiţie*, ce reprezintă o urgenţă izvorâtă din nevoia de securitate a Uniunii şi a statelor membre. În 2004, a fost realizat consensul asupra *Programului de la Haga*, ce cuprinde strategia pentru crearea acestei zone, şi au fost stabilite priorităţile: lupta împotriva terorismului, schimbul de informaţii, cooperare strânsă în domeniul justiţiei, crearea unui sistem comun de azil pentru imigranţii ilegali, elaborarea unei strategii de luptă împotriva drogurilor pentru 2005-2012 etc. Zona de libertate, securitate şi justiţie ia în calcul nu numai statele membre, ci şi vecinătatea Uniunii, ca element esenţial al realizării păcii şi securităţii internaţionale.

În ansamblu, toate transformările prin care trece UE se înscriu în aşa-numita strategie „o Europă extinsă", ce relevă multe dintre elementele hegemoniei prin cooperare, enunţate mai sus. Subliniind importanţa valorilor comune, UE accentuează parteneriatul şi cooperarea, ceea ce reprezintă un pas complet diferit de aranjamentele cooperative şi de parteneriatele anterioare cu Federaţia Rusă, statele Asiei sau cele ale Europei de Est. Vecinilor li se sugerează să adopte o mare parte din acquis-ul comunitar, să adopte valori şi norme ale Uniunii, creând o imagine în oglindă a UE. Ideea pe care se bazează această strategie pare a fi următoarea: cu cât cooperarea cu ONU, NATO, OSCE şi ceilalţi parteneri este mai strânsă, cu atât mai eficientă este contribuţia Uniunii la realizarea securităţii internaţionale.

Deşi este singura organizaţie internaţională globală, ***Organizaţia Naţiunilor Unite*** nu a desfăşurat, în 2004, o activitate la fel de intensă ca UE. Principalele evenimente au fost legate de *lupta împotriva terorismului*, situaţia din *Irak* şi *reforma instituţională*.

La începutul anului, Consiliul de Securitate a adoptat o rezoluţie (28 aprilie) prin care cere tuturor membrilor ONU să adopte şi să implementeze legi pentru a preveni actorii nonstatali, în special grupările teroriste şi cele care acţionează pe piaţa neagră, să manufactureze, achiziţioneze, posede, dezvolte, transporte sau să folosească armament nuclear, chimic sau biologic. De asemenea, ONU a stabilit şi un grup de lucru care să elaboreze o definiţie pertinentă a terorismului. Cu toate că problema definirii terorismului a preocupat ONU încă din anii '70, abia la sfârşitul anului trecut, definiţia a fost enunţată astfel: *„actul terorist constă în orice acţiune care este orientată către producerea morţii sau a*

---

[11] În prezent, statele europene membre NATO şi UE trebuie să susţină eforturile de apărare ale ambelor organizaţii. Aceasta îngreunează procesul politic decizional în cadrul NATO şi poate produce dezechilibre majore în funcţionarea Alianţei în condiţiile noului mediu de securitate. Pentru a remedia această situaţie, Europa trebuie să investească masiv în domeniul apărării.

oricărei forme de rănire fizică gravă civililor sau non-combatanților, atunci când scopul unui asemenea act, prin natura sa ori context, este de a intimida o populație sau de a obliga un guvern ori o organizație internațională să acționeze sau nu într-un anumit fel"[12]. Mesajul transmis de oficialii ONU se referă la faptul că *terorismul nu va fi acceptat niciodată, chiar dacă scopul său este unul de apărare*. ***Terorismul nu pare a reprezenta, în viziunea ONU, o problemă legală, ci una politică, dorința exprimată de a redacta o convenție clară asupra acestui fenomen constituind un imperativ politic.*** În acest context sunt vizate, în mod evident, grupările palestiniene şi irakiene, rebelii kashmiri, militanții al-Qaeda şi alte grupări care pretind că luptă împotriva dominației străine, dar şi statele musulmane care au blocat orice decizie de a adopta o convenție referitoare la terorism în cadrul ONU, motivând că definiția trebuie să excludă grupările orientate împotriva ocupației sau colonialismului (ONU consideră că „rezistența la ocupație" nu justifică rănirea şi uciderea civililor).

Totuşi, ONU ***nu relevă şi modalitatea de abordare a combaterii terorismului***: este vorba despre o abordare ce se concentrează pe toate grupările teroriste sau una care le grupează în funcție de criterii geografice, politice, culturale sau de orice altă natură? În primul caz, atenția şi resursele organizației pot fi orientate greşit, din cauza viziunii uniformizatoare asupra terorismului, în timp ce, în cel de-al doilea caz, gruparea pe categorii poate facilita identificarea principalelor ținte şi centrarea pe acțiunea globală în lupta împotriva acestui fenomen.

În ceea ce priveşte situația din Irak, la mijlocul anului, Consiliul de Securitate a aprobat unanim Rezoluția 1546, prin care împuterniceşte guvernul interimar irakian şi autorizează desfăşurarea în zonă a unei forțe multinaționale de securitate condusă de SUA. Adoptarea acestei Rezoluții a constituit un compromis, întrucât Franța, Germania şi Spania şi-au făcut public dezacordul vis-a-vis de transferul de putere în Irak.

Câteva luni mai târziu, Consiliul de Securitate s-a pronunțat în favoarea propunerii făcute de Kofi Annan referitoare la aranjamentele de securitate pentru Misiunea de Asistență a ONU în Irak (UNAMI). În scrisoarea către Consiliu, Secretarul General subliniază necesitatea ca forța multinațională condusă de SUA să fie sprijinită de personal internațional din domeniul securității.

Cu toate acestea, implicarea ONU nu poate fi considerată un succes. Pe lângă dezacordurile şi întârzierea procesului decizional din anii anteriori, un element negativ al activității Organizației este constituit de scandalul legat de *Programul Petrol pentru Hrană*. Unii oficiali ai ONU au fost acuzați că, împreună cu regimul lui Saddam Hussein, au fraudat acest program (aprox. 10,1 miliarde dolari). Fiind presată de Congresul American, ONU a desemnat o comisie independentă care să ancheteze acest caz, însă nu i-a conferit şi autoritatea de care are nevoie pentru a coopera cu statele membre ale Organizației. Toate aceste evenimente subliniază ***nevoia ca reforma ONU să includă şi elemente care să prevină repetarea unor asemenea eşecuri.***

Întoarcerea ONU în Irak constituie un test important pentru relevanța sa în noul mediu de securitate. Participarea efectivă la procesul electoral post-conflict va ajuta ONU la refacerea reputației sale mondiale, combătând ideea conform căreia Organizația este mai degrabă o societate de dezbateri, decât un organism global destinat rezolvării problemelor mondiale.

Anul trecut, SUA şi-au continuat eforturile de a implementa reforma ONU, în special prin mijloace financiare, oferindu-se să sprijine cu fonduri domeniile în care este nevoie ca Organizația să adopte reforme specifice. Această propunere a determinat ONU să modifice bugetul şi să reducă contribuția totală americană de la 25% la 22%, iar pe cea la bugetul de menținere a păcii de la 31% la 27%. Este evident că ***SUA au puține şanse de a impune o reformă unei organizații care nu doreşte acest lucru, mai ales că, în Adunarea Generală, fiecare dintre cei 191 membri are un singur vot, indiferent de volumul contribuției sale la***

[12] http://www.un.org

bugetul ONU. Reforma Adunării Generale şi a Consiliului de Securitate reprezintă priorităţile ONU în acest proces. Transformarea radicală a Adunării Generale însăşi, destinată evitării sciziunii dintre ţările industrializate şi cele în curs de dezvoltare, ar putea conduce la un compromis asupra reprezentării, dacă anumitor regiuni - Asia, Africa şi America de Sud – li se vor oferi locuri în acest organ decizional. Se pare că singura formulă de reformă viabilă este crearea unui Consiliu de Securitate multinivelar, care să evite disfuncţionalităţile provocate de actuala organizare. Noii veniţi vor avea posibilitatea de a emite şi dezbate moţiuni, însă nu vor avea aceeaşi putere de *veto*. Un rol diminuat ca importanţă pentru Japonia şi India ar putea fi acceptat cu greu de către membri asiatici. În timp ce majoritatea ţărilor din Asia ar fi de acord cu orice reformă ce reduce avântul ascensiunii strategice şi economice a Chinei, ridicarea Tokyoului şi a Delhiului la acelaşi nivel ar putea acutiza problema. India este susţinută puternic de Marea Britanie şi Franţa, dar se confruntă cu o campanie musulmană condusă de mentorul Islamabadului, Beijingul. În acelaşi timp, Japonia trebuie să depăşească temerile manifestate în Asia de Est referitoare la o resurgenţă militară, iar decizia de a trimite trupe în Irak a impresionat negativ unele state din Europa, dar şi Coreea de Sud şi China. Reforma Consiliului de Securitate al ONU îmbracă şi alte forme, cum ar fi, de exemplu, propunerea ca organizaţiile internaţionale, nu ţările individuale, să ocupe anumite locuri: Uniunea Europeană, Liga Statelor Arabe, Uniunea Africană sau chiar ASEAN. O astfel de reformă ar putea accentua polarizarea pe probleme regionale şi ideologice şi ar putea crea o puternică opoziţie a ţărilor Lumii a Treia faţă de marile puteri mondiale.

Se observă tendinţa ca ONU să devină un forum în care ţările membre îşi pot promova propriile interese. Aceasta nu constituie o problemă dramatică, atâta vreme cât principalele interese sunt: afirmarea ONU ca instituţie internaţională de securitate şi asigurarea păcii şi stabilităţii în lume. Însă, în condiţiile în care state membre, precum Coreea de Nord, nu respectă principiile de bază ale Cartei ONU, dar doresc să aibă un loc permanent în Consiliul de Securitate, implementarea reformei organizaţionale reprezintă un imperativ.

Anul 2004 a reprezentat pentru ***Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa***: monitorizarea alegerilor din zece ţări, printre care Rusia, SUA, Ucraina şi România; centrarea atenţiei pe pericolul reprezentat de terorism, ca răspuns la preocupările statelor membre, dar şi reevaluarea securităţii în noul context internaţional. De asemenea, OSCE şi-a continuat misiunile în Georgia, Moldova, Bosnia-Herţegovina, Croaţia, Kosovo, Serbia-Muntenegru, Albania, Federaţia Rusă, Tadjikistan etc.

În ceea ce priveşte problema terorismului, guvernele statelor membre OSCE sunt încă vulnerabile, dar sunt capabile să prevină acţiunile de acest tip prin coordonarea eficientă a eforturilor comune. Deoarece ţările OSCE formează un bloc geografic coerent şi au experienţa cooperării şi a medierii conflictelor, Organizaţia poate furniza şi o platformă pentru stabilizarea Orientului Mijlociu, adresându-se direct unora dintre cauzele apariţiei grupărilor teroriste. Cea mai mare provocare este, pentru OSCE, menţinerea păcii şi furnizarea în continuare a unui forum de dezbatere a problemelor strategice, în condiţiile apariţiei unor noi actori internaţionali şi proliferării armelor. Astfel, cea de-a 13-a Întâlnire Anuală a Adunării Parlamentare a OSCE (5-9 iulie, Edinburgh) a avut drept principal scop evaluarea transformărilor şi provocărilor din domeniul securităţii şi cooperării şi adoptarea unei declaraţii în acest sens – *Declaraţia de la Edinburgh: Cooperare şi parteneriat – A face faţă la noile ameninţări la adresa securităţii*. Declaraţia condamnă terorismul, în toate formele sale de manifestare, şi cheamă statele membre la acţiune pentru implementarea deciziilor şi rezoluţiilor organizaţiilor internaţionale, în special pe cele ale ONU, ceea ce dovedeşte faptul că, în ciuda criticilor aprinse, Carta Naţiunilor Unite rămâne cel mai important document internaţional.

Cu toate că activitatea OSCE este importantă pentru menţinerea păcii şi stabilităţii în regiune, numeroase voci o contestă, printre care şi cea a ministrului rus de externe, Serghei

Lavrov[13], în a cărui opinie atenţia Organizaţiei este centrată pe dimensiunea umanitară a securităţii, în detrimentul celor politică-militară şi economică. Criticile se referă şi la lipsa regulilor comune şi viabile de procedură şi a realizării consensului în procesul decizional. Aceste declaraţii au fost făcute în timpul celui de-al 12-lea Consiliu Ministerial al OSCE (6-7 decembrie 2004, Sofia), ceea ce indică, în mare măsură, o ***criză decizională prin care pare a trece Organizaţia***, Federaţia Rusă fiind unul dintre cei mai importanţi membri ai săi. Mai mult, ***OSCE şi-a redus rolul de actor principal în rezolvarea diferendelor şi conflictelor regionale la cel de observator – tendinţă evidentă în ultimii trei-patru ani.***

Evenimentele din anul 2004 au readus în prim-plan problema „coaliţii ale voinţei" vs. alianţe regionale, însă, în opinia noastră, este o falsă problemă: soluţia potrivită pentru rezolvarea conflictelor şi menţinerea păcii este determinată de circumstanţele în care acestea se desfăşoară. Cu toate că principalele instituţii şi organizaţii internaţionale de securitate trec printr-o perioadă caracterizată de nevoia stringentă de restructurare, importanţa existenţei şi activităţii lor pentru stabilitatea şi securitatea lumii nu a scăzut. Putem afirma că, dacă va fi îndeplinită condiţia adaptării eficiente la caracteristicile mediului de securitate - ceea ce presupune crearea unor noi doctrine, metode şi instrumente de luptă împotriva pericolelor şi ameninţărilor la adresa securităţii naţionale, zonale, regionale şi globale -, în perioada următoare, statutul şi rolul instituţiilor şi organizaţiilor internaţionale se va consolida.

2. PROCESELE ECONOMICE

Pe ***plan economic***, în anul 2004 s-au desfăşurat importante reuniuni internaţionale: Întâlnirea anuală a Forumului Economic Mondial, Davos, 26-30 ianuarie; Summit-ul Economic European, Varşovia, 28-29 aprilie; Forumul Economic Mondial din Iordania, Marea Moartă, 20-22 mai; Summit-ul Economic al Africii, Maputo, 1-3 iunie; Masa Rotundă privind Analiza Strategică a Asiei, Seul, 11-13 septembrie; Summit-ul de Afaceri al Chinei, Beijing, 27-29 noiembrie; Summit-ul Economic al Indiei, New Delhi, 5-7 decembrie; alte întâlniri ale G7/8[14] şi G20. Toate aceste evenimente au avut rolul de a pune în dezbatere şi căuta soluţii la marile probleme economice, şi implicit de securitate, ale lumii contemporane, precum:

- diferenţele excesive ale ratelor de creştere economică din economia mondială;
- creşterea bruscă a dobânzilor pe termen lung, datorită deficitelor bugetare excesiv de mari;
- creşterea presiunilor inflaţioniste;
- resuscitarea riscurilor geopolitice privind petrolul (temeri referitoare la: securitatea câmpurilor petroliere şi a rutelor de transport, politica OPEC privind reducerea fluxurilor de aprovizionare cu petrol, cerere excesivă din partea economiilor „supraîncălzite" şi a celor mari consumatoare de energie, precum China) etc.

Anul 2004 a marcat continuarea depăşirii crizei de către principalele economii ale lumii, dar a adus şi anumite dezechilibre în economia mondială, generate atât de atacurile teroriste din Spania şi Irak, cât şi de cataclismele înregistrate în Asia. Uniunea Europeană a reuşit să treacă cu bine peste şocul atacului din 11 martie, înregistrând, în al doilea trimestru al anului 2004, o puternică creştere economică. Specialiştii Băncii Mondiale susţin că ţările afectate de catastrofa din sud-estul Asiei (Indonezia, India, Thailanda, Malaiezia, Sri Lanka etc.), majoritatea cu venituri importante din turism, îşi vor reveni în circa 10 ani.

În perioada analizată, economia lumii a crescut constant, iar inflaţia a scăzut. SUA, celelalte ţări din G8, China, India şi celelalte economii emergente ale lumii sunt în creştere,

---

[13] Lavrov, Serghei, *OSCE Digressed from Original Role*, dec 2004, http://www.novinite.com

[14] G8 este format din SUA, Franţa, Marea Britanie, Italia, Germania, Japonia, la care s-au adăugat Canada (în 1976) şi Rusia (în 1998). G7 a continuat să funcţioneze, sub forma unor întâlniri formale, şi după 1998.

ceea ce se explică prin politicile lor economice. Economia globală, prin adoptarea unor politici monetare adecvate, va înregistra cea mai îndelungată expansiune din istorie[15].

Marile probleme ale economiei mondiale au rămas în continuare activitatea economică scăzută din unele zone şi nesiguranţa geopolitică din Orientul Mijlociu. Economia globală traversează o perioadă de incertitudine generată de evoluţia preţurilor petrolului, ceea ce va afecta probabil creşterea din 2005.

Tabelul de mai jos ilustrează situaţia PIB-ului şi a ratei de creştere ale principalelor economii ale mapamondului, astfel:

Stat/ regiune	**2003**		**2004**		**2005 (est.)**	
	PIB (mld. USD)	**Rata anuală de creştere (%)**	**PIB (mld. USD)**	**Rata anuală de creştere (%)**	**PIB (mld. USD)**	**Rata anuală de creştere (%)**
SUA	11.004,050	3,0	11.750,414	4,3	12.486,624	3,5
UE	11.020,115	1,1	12.482,720	2,6	12.955,370	2,5
Japonia	4.296, 189	2,5	4.621,195	4,4	4.663,823	2,3
China	1.412,328	9,1	1.601,015	9,0	1.772,724	7,5
India	579,738	7,2	654,822	6,4	719,819	6,7
Rusia	432,797	7,3	571,792	7,3	671,815	6,6

Sursa: International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, September 2004

Statele Unite ale Americii

În anul 2004, creşterea economică în SUA a atins pragul de 4,3%, cea mai mare cotă de după 1999, iar creşterea globală a fost de 4,2%, cea mai bună de după 1988. Pentru anul 2005 se aşteaptă o creştere mai redusă, deoarece această creştere accelerată din ultimii ani nu poate fi susţinută în continuare prin stimulentele monetare şi fiscale şi, mai ales, datorită preţurilor încă mari ale petrolului.

Reducerea taxelor a redus impactul şocului din 2001, contribuind la o relansare economică susţinută, ca şi iniţiativele de politică economică internaţională, precum *Agenda pentru Dezvoltare a G7* şi *Agenda pentru o Dezvoltare Susţinută a G20*. Piaţa de consum a SUA a rămas unul din principalii stâlpi de susţinere a economiei mondiale, cu toate că deficitul de cont curent al SUA a crescut cu aproape 100 mld. USD – de la 531 mld. în 2003 la 631 mld. în 2004[16] (americanii importă mai mult decât exportă, ceea ce va avea drept consecinţă o şi mai mare fragilizare a dolarului). SUA, care constituie în continuare motorul economiei mondiale, cu o cotă de 32%, sunt o importantă piaţă pentru Europa şi Asia şi, prin urmare, au un rol major în redresarea economică a UE şi Japoniei.

Uniunea Europeană

Relansarea economică a Uniunii se urneşte mai greu în comparaţie cu alte ţări industrializate, iar atingerea PIB-ului prognozat cere mai mult timp. Redresarea economică depinde puternic de creşterea exporturilor, în condiţiile în care cererea internă este în continuare slabă. De asemenea, dependenţa de resurse energetice a constituit şi constituie o mare problemă ce îşi arată efectele în rata creşterii economice. În 2004, creşterea economică a fost moderată (2,6%), pentru 2005 prognozându-se aproape aceeaşi rată.

Toate ţările Uniunii fac evidente eforturi de revitalizare economică, dar se confruntă cu mari dificultăţi, ca de exemplu: Germania – slăbiciunea persistentă a cererii interne, Italia – exporturile, în contextul pierderii competitivităţii datorită costurilor.

[15] John B. Taylor, la Summit-ul economic al Indiei, 5-7 decembrie 2004, http://www.weforum.org/site/knowledgenavigator.nsf/Content/India+Economic+Summit+2004

[16] International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, September 2004.

Cu toate că s-au înăsprit criteriile de accedere în Uniune, primirea în comunitate a 10 noi state a avut un impact deosebit asupra dezvoltării economice. Astfel, una din concluziile Summit-ului Economic European a fost că „cele 10 noi state membre vor constitui un catalizator al viitoarelor reforme din UE”[17]. Totuşi, în al treilea trimestru al anului 2004, UE25 a înregistrat un deficit de cont curent de 5,3 mld. euro, comparativ cu surplusul de 6,4 mld. euro din al treilea trimestru al anului 2003 şi deficitul de 3 mld. euro din al doilea trimestru al anului 2004[18].

Asia

În Asia, mai puţin Japonia, creşterea economică a avut cea mai rapidă ascensiune – 6,9% în 2004. Totuşi, au persistat tensiunile şi incertitudinile legate de peninsula coreeană, Taiwan, India-Pakistan, ceea ce a avut efecte în nivelul investiţiilor. De asemenea, terorismul, bolile pandemice (SARS) şi cataclismul din decembrie 2004 au avut repercusiuni în evoluţia economică a Asiei.

China, în ciuda implementării încă din anii ‘80 a reformelor economice, a devenit o reală forţă economică abia după accederea, în 2001, la Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC). După deschiderea economică, China a devenit mult mai puternică, atractivă pentru investitorii străini, tentaţi de profiturile mari. Datorită sporirii rapide a exporturilor şi cererii interne, economia a atins, în 2004, o cotă de creştere de 9% (pentru 2005 se estimează o cotă de circa 7,5%). Totuşi, această redresare economică nu poate fi susţinută atâta timp cât se confruntă cu probleme structurale, şomaj, poluare şi există un dezechilibru al ratelor de schimb ale principalelor monede ale ţărilor asiatice. De asemenea, sporirea accelerată a consumului de resurse energetice (China a devenit deja al doilea mare consumator al lumii), necesară menţinerii acestei creşteri economice accelerate, impune implicarea în lupta pentru accesul la resurse (numeroase proiecte cu Rusia şi ţările Asiei Centrale) şi mai ales crearea unei rezerve strategice de petrol (pentru a face faţă volatilităţii preţurilor). China încearcă să-şi încetinească gradat rata creşterii economice, pentru a evita pericolul unei descreşteri bruşte care ar avea repercusiuni grave asupra economiei asiatice (9,8% în primul trimestru, 9,6% în al doilea, 9,1% în al treilea). Nu în ultimul rând, ratele înalte ale creşterii economice provoacă în interiorul societăţii chineze disfuncţionalităţi de natură socială şi ecologică, ce impun măsuri deosebite de gestionare.

Economia *Japoniei* se află în continuare într-o uşoară ascensiune, etapă normală după boom-ul înregistrat în anii ’80, fiind necesare o serie de reforme. Cu toate acestea, economia japoneză înregistrează încă un PIB semnificativ - 4.621,195 mld. USD.

India a avut o rată de creştere importantă (6,4%), dar se confruntă cu sărăcia (un sfert din populaţie), lipsa infrastructurii, birocraţie.

Rusia a înregistrat un foarte bun procent de creştere (7,3%), în condiţiile în care economia rusă e în continuare dependentă de veniturile obţinute din vânzarea petrolului, iar creşterea economică de preţul petrolului. Rusia are, în continuare, nevoie de investiţii, infrastructura fiind învechită. Liberalizarea pieţei este încă un subiect controversat, deşi, continuând procesul de aderare la OMC, Rusia a făcut progrese importante în acest sens. Totuşi, se remarcă renaţionalizarea sectorului energetic (cazul Yukos constituie un asemenea exemplu). Rusia încearcă să-şi menţină influenţa în spaţiul fostelor state sovietice (CSI), relaţiile comerciale cu acestea înregistrând, în 2004, un trend ascendent.

Referitor la *evoluţia principalelor monede*, dolarul a continuat să se deprecieze datorită în principal deficitului bugetar şi de cont curent al SUA, ceea ce a dus la o anumită atenuare a dezechilibrului economiei globale. Ar trebui spus că această depreciere este întreţinută şi de către administraţia SUA, atât pentru a stimula exporturile şi investiţiile, cât şi pentru a reduce datoria internă. Euro a continuat să se aprecieze, de la 1,26 USD (decembrie

---

[17] European Economic Forum, *Executive Summary*, Warsaw, Poland, 28-30 April, pp. 5-6.

[18] Comisia Europeană, EUROSTAT, *EU25 current account deficit 5.3 bn euro*, http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173&_dad=portal&_schema=PORTAL

2003) la 1,32 USD (decembrie 2004), ceea ce a avut un impact major asupra creşterii economice în zona euro. Dovadă în acest sens este şi uşoara dominare a Uniunii Europene asupra SUA la nivelul PIB-ului obţinut în 2004 – 12.483 mld. USD faţă de 11.750 mld. USD.

Atât pentru UE, cât şi pentru Japonia şi China, dependenţa de exporturi constituie o importantă provocare, iar găsirea de noi surse energetice şi accesul la ele o prioritate. *Preţul petrolului* şi-a menţinut volatilitatea şi în 2004. Astfel, în ultima parte a anului, acesta a continuat să scadă (de la 56 USD/baril la sfârşitul lui octombrie la 42 USD/baril la începutul lui decembrie), deşi în prima parte a avut loc o creştere datorată atât situaţiei nesigure din Orientul Mijlociu şi atacurilor teroriste, cât şi creşterii costurilor de producţie şi a inflaţiei. O altă cauză ar fi că OPEC nu a mai intervenit pentru a stopa creşterea preţurilor, ceea ce a condus la o serioasă problemă pentru marii consumatori energetici. De altfel, în perioada de vârf a crizei (toamna anului 2004), statele membre ale organizaţiei, cu excepţia Arabiei Saudite, şi-au atins limitele producţiei.

Marile organizaţii economice internaţionale (FMI, BM, OMC, OECD) şi-au continuat şi în anul 2004 programele de asistenţă şi de integrare economico-financiară, neînregistrându-se crize economice importante.

Previziuni

În anul 2005, procesul de atenuare a unor dezechilibre economice va depinde probabil de:

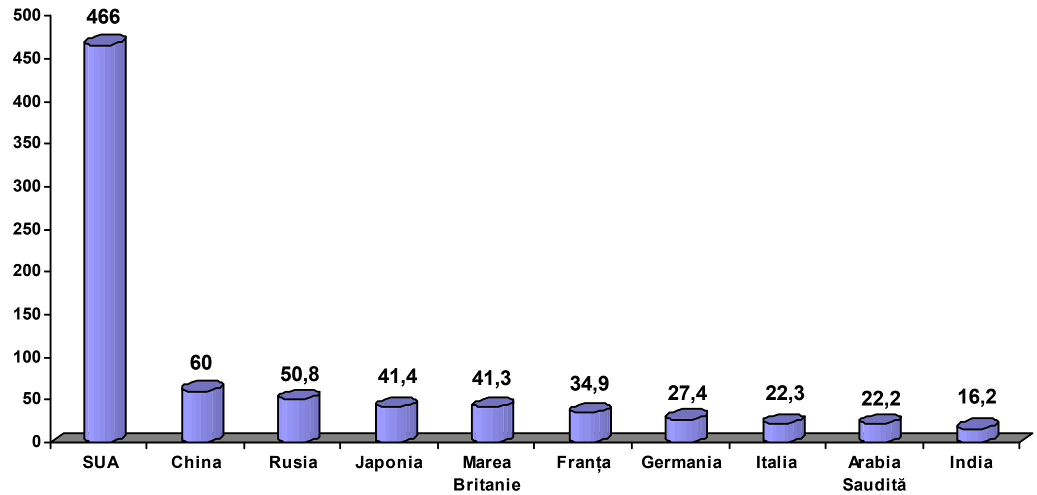
- ajustarea gradată a deficitului de cont curent al SUA;
- deschiderea economică a Rusiei;
- reuşita decidenţilor de la Beijing de a încetini creşterea economiei chineze;
- preţurile petrolului, care nu trebuie să nu rămână la acelaşi nivel ridicat şi în 2005.

Pe ***plan militar***, în domeniul bugetelor pentru apărare, s-a continuat tendinţa de creştere a cheltuielilor pentru apărare, atât ca urmare a noilor misiuni sau continuării celor deja angajate, cât şi datorită accederii unor noi state la NATO. De asemenea, s-a continuat procesul de reducere a efectivelor armatelor lumii, în conformitate cu cerinţele de profesionalizare şi tehnologizare impuse de noile tipuri de misiuni. În 2005, se aşteaptă ca bugetele militare ale lumii însumate să atingă şi chiar să depăşească cifra de 1.000 miliarde USD, faţă de 879 miliarde USD în 2002, ca urmare a noilor pericole, riscuri şi ameninţări din această lume complexă şi în continuă globalizare şi a nevoii de securitate.

	Cheltuieli militare globale (miliarde USD)				
An	2001	2002	2003	2004 (est.)	2005 (est.)
Suma totală	743	792	879	circa 950	peste 1000

Sursa: *SIPRI Yearbook 2004*, tabelul 10A.1. şi 10A.3., www.sipri.org/contents/milap/milex;*GlobalSecurity.org*, www.globalsecurity.org/military/world/spending.htm.

Primele 10 bugete militare ale lumii, în miliarde USD, au fost:

Sursa: Center for Arms Control and Non-Proliferation (http://64.177.207.201/static/budget/annual/fy05/world.htm),GlobalSecurity.org (www.globalsecurity.org/military/world/spending.htm), CIA - The World Factbook 2004 (http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/docs/notesanddefs.html#2067).

Menționăm că graficul de mai sus nu ilustrează pe de-a-ntregul nivelul cheltuielilor militare, multe dintre acestea nefiind reflectate în datele oficiale date publicității, cu precădere la marile puteri militare.

Totuşi, pentru a avea o imagine mai cuprinzătoare asupra evoluției bugetului militar al SUA, trebuie realizată o comparație a valorii acestuia în momentele-cheie ale istoriei recente. Astfel, în 1985 – apogeul confruntării bipolare, SUA aveau un buget militar de 474,3 mld. USD, iar după atentatele teroriste de la 11 septembrie 2001 şi începutul campaniei contra acestui flagel, SUA au alocat circa 396,8 mld. USD (2003)[19] şi 466 mld. USD (2004). Cifrele ilustrează cel mai bine capacitatea SUA de a răspunde prompt oricăror amenințări la adresa securității naționale şi internaționale prin creşterea cheltuielilor militare. În următorii ani, bugetul va depăşi probabil vârful din 1985, analiştii militari americani vorbind tot mai mult de includerea Iranului pe agenda de luptă, ceea ce arată faptul că amenințarea teroristă este cu mult mai gravă decât ceea ce a reprezentat URSS în trecut.

În 2004, bugetul militar al SUA a însemnat circa 399,1 mld. USD, în creştere cu 70,1 mld. USD față de anul 2001 şi cu 16,9 mld. USD față de 2003. Din totalul bugetului alocat, 379,9 mld. au ajuns la Pentagon, 16,9 mld. pentru activitățile Departamentului pentru Energie privind armele nucleare, iar 2,4 mld. pentru alte structuri (Paza de coastă) şi activități. De asemenea, bugetul Departamentului pentru Apărare, împărțit pe programe, a arătat astfel: personal militar (activ şi în rezervă) – 98,6 mld.; operații şi mentenanță – 117 mld.; achiziții – 72,7 mld.; cercetare, dezvoltare, testare şi evaluare – 61,8 mld.; construcții militare – 5 mld.; locuințe pentru familii – 4 mld.; alte programe ale Pentagonului – 17,9 mld.; altele – 2,8 mld[20]. La toate acestea s-au adăugat suplimentările bugetare necesare pentru operațiile militare şi de reconstrucție din Afghanistan şi Irak (circa 67 mld.). Pentru anul 2005, se estimează că este necesar un buget de circa 420,7 mld. USD.

După cum se observă şi din tabelul de mai sus, cheltuielile militare SUA sunt de peste 7 ori mai mari decât cele ale Chinei, aflată pe a doua poziție a clasamentului, iar bugetele însumate ale potențialilor concurenți militari (China, Rusia, Japonia şi India) totalizează circa 168,4 mld. USD, ceea ce reprezintă circa 36,1% din bugetul SUA. Şi prin aceste cifre se

[19] Sumele alocate bugetului militar american sunt raportate la valoarea USD din 2003 şi au ca sursă Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), Defense Budget Studies, National Defense Budget Authority, *FY 1960-2007*, www.csbaonline.org/3Defense_Budget/ 2Tables_Graphs/1Defense_Budget_Topline/Table2.pdf.

[20] Council for a Livable World, www.clw.org/milspend/dodbud04.html.

remarcă marele decalaj economic, implicit în domeniul tehnologiei şi tehnicii militare, ce se menţine între SUA şi celelalte puteri ale mapamondului. Aceste diferenţe vor avea drept consecinţe: creşterea rolului şi statutului de superputere ale SUA, eventualele încercări de subminare a poziţiei acestora de mare putere militară fiind sortite eşecului; alocarea, de către SUA, a unei părţi din ce în ce mai mari din PIB pentru cheltuieli militare (şi ca urmare a campaniei contra terorismului – Afghanistan, Irak) va duce la posibile efecte negative în plan economic; dezvoltarea unor arme şi tehnologii militare tot mai sofisticate, ajungerea din urmă a SUA fiind tot mai greu de realizat etc. Totuşi, în perioada 2003-2004 s-a înregistrat o oarecare reluare a cursei înarmărilor, spaţiul cosmic devenind noul „teren de joacă” al marilor puteri nucleare (SUA, Rusia, China).

Bugetele NATO au continuat să crească, odată cu creşterea PIB-ului statelor membre, în anul 2004 fiind de circa 170 mil. euro pentru Secretariatul International şi circa 810 mil. euro pentru bugetul militar[21], la care se adaugă bugetul civil şi Programul NATO de investiţii în securitate, în total reprezentând circa 0,5% din bugetele militare ale membrilor. În contextul continuării procesului de transformare şi globalizare a Alianţei, este de aşteptat ca bugetele NATO să crească şi mai mult.

În materie de tranzacţii cu armament şi tehnică militară, SUA, Rusia, Franţa şi Marea Britanie înregistrează cele mai mari câştiguri. Conform World Military Expenditures and Arms Transfers *(*WMEAT)*,* exporturile de arme ale SUA au însumat mai mult decât celelalte state ale lumii la un loc – 33 mld. USD faţă de 18,6 mld. USD, iar cei mai mari importatori au fost Arabia Saudită – 7,7 mld. USD şi statele din principalele zone conflictuale.

România

Din punct de vedere economic, în anul 2004, două momente au consemnat o nouă etapă în drumul acesteia spre o societate democratică, pe deplin ancorată la valorile moderne, şi anume: accederea la NATO şi recunoaşterea de către organismele abilitate ale Uniunii Europene a statutului de economie de piaţă funcţională. Astfel, PIB-ul înregistrat (67 mld. USD – 2004 faţă de 57 mld. USD – 2003) reflectă eficienţa politicilor economico-financiare adoptate. Totuşi, în orizontul de timp până în 2007, când România va adera la Uniunea Europeană, oficialităţile de la Bucureşti trebuie să continue aplicarea reformelor şi să implementeze măsuri adecvate pentru contracararea corupţiei şi economiei subterane.

În plan militar, România a trebuit să facă faţă atât obligaţiilor financiare la bugetele NATO (cu circa 10 mil. USD anual) şi participării la activităţile prevăzute în cadrul Programului Individual de Parteneriat (circa 700 mii USD), cât şi costurilor misiunilor în care România e implicată în Irak, Afghanistan, Bosnia. De asemenea, în cadrul procesului de reformă a Armatei României, având drept scop crearea unei armate flexibile şi moderne, autosustenabile, racordată la standardele NATO şi pe deplin interoperabilă cu forţele Alianţei, se încriu şi eforturile financiare de modernizare a tehnicii (ex.: achiziţionarea fregatelor Regele Ferdinand şi Regina Maria).

Mediul de securitate din România şi din vecinătatea apropiată nu a suferit modificări importante, anul 2004 înregistrând desfăşurarea unor exerciţii militare programate şi a reuniunii ministeriale a NATO de la Braşov.

3. TENDINŢE ÎN DEZVOLTAREA TEHNICII ŞI ARMAMENTELOR

Acumulările cantitative de armamente au fost înlocuite cu soluţii tehnice sofisticate, rapide şi precise.

Există tendinţa de a produce tehnică de vârf folosind tehnologia microelectronicii, care să asigure mobilitate sporită, cercetare la distanţe mari şi descoperirea ţintelor, culegerea şi

[21] Video interviu cu Christian Lambert, controlor financiar la NATO, 21 aprilie 2004, www.nato.int.

transmiterea datelor, în timp real, capabilităţi pentru războiul bazat pe reţea (RBR) şi autoprotecţia avioanelor, navelor şi blindatelor.

Noua generaţie de produse electronice tinde să răspundă cerinţelor impuse de forţele armate şi de forţele de securitate prin colaborarea cu furnizorii de tehnologii de vârf şi institutele de cercetare naţionale şi internaţionale.

În anul 2004, au continuat principalele tendinţe, iniţiate în anii anteriori, în producţia de tehnică militară şi armament:

- miniaturizarea tehnicii şi armamentului;
- reducerea personalului de deservire;
- diversificarea armamentului "inteligent", inclusiv a muniţiilor "inteligente";
- robotizarea tehnicii militare;
- cibernetizarea tehnicii militare;
- folosirea tehnologiei "stealth";
- folosirea tehnologiei sistemelor care se constituie într-o aplicaţie integratoare de tehnologii pentru realizarea sistemelor militare; printre aceste tehnologii se remarcă: tehnologia aviatică, a navelor, a mijloacelor de luptă inteligente, a muniţiei etc.;
- producerea de avioane şi nave de mare capacitate pentru transportul tactic şi strategic;
- producerea de tehnică de simulare complexă a situaţiilor reale în scopul instruirii militarilor;
- producerea de avioane de asalt, de vânătoare şi de bombardament, cu performanţe ridicate şi de avioane fără pilot;
- modernizarea tehnicii militare învechite;
- apariţia produselor de neutralizare a agenţilor chimici şi biologici (de exemplu, în Laboratoarele Speciale SCANDIA din SUA s-a realizat o spumă care neutralizează agenţii chimici şi biologici în câteva minute);
- realizarea de tehnică digitală în diferite domenii, inclusiv al radiolocaţiei etc.;
- realizarea unor sisteme de armament de mare performanţă, cum ar fi, de exemplu: sistemele de armament de mare precizie şi bătaie lungă, sistemele de protecţie electronică, sisteme de identificare şi sisteme de management al misiunilor, rachete de croazieră etc.;
- folosirea microelectronicii în modernizarea sistemelor C2I, C3I, C4I şi C4ISR etc.;
- folosirea din ce în ce mai mult a tehnologiei de vârf în dezvoltarea şi producerea senzorilor, avionicii şi sistemelor de război electronic pentru forţele terestre, aeriene şi navale (componentele electronice din sistemele de armament, nave militare, avioane de luptă ş.a. au avut în trecut o pondere de 10% şi au ajuns la 50-60%, iar tendinţa de creştere va continua şi în următorii ani).

În perfecţionarea infrastructurii cosmice se tinde către creşterea gradului de complexitate şi de integrare a echipamentelor GPS (Global Positioning System) în structura sistemelor de rachete/bombe dirijate pe baza GPS şi dezvoltarea unor structuri de dirijare integrate performante, precum şi dezvoltarea unor tehnologii de protecţie la bruiaj specifice sistemelor de dirijare prin GPS (care utilizează senzorii GPS). De asemenea, se va continua cu implementarea sistemelor GPS în structura sistemelor de conducere a focului artileriei şi rachetelor antiaeriene (Sisteme automatizate pentru conducerea computerizată a Acţiunilor de Luptă).

Există tendinţa ca viitoarele rachete să fie echipate cu capete de autodirijare şi focoase de proximitate pe principiul radio, optice şi termice, să se reducă dimensiunile rachetelor şi să se mărească viteza de deplasare şi puterea de distrugere. De asemenea, se vor proiecta noi rachete, care să încorporeze tehnologiile americane şi ruseşti ("inteligenţa" americană şi robusteţea rusească), în vederea realizării de sisteme de navigaţie compatibile, sisteme unificate de cercetare-supraveghere, sisteme comune de identificare amic-inamic etc.

Tendința de standardizare a echipamentelor prin intermediul programelor multinaționale (SUA şi aliații lor) conduce la producția de tehnică militară mai performantă la un preț de cost mai redus. Fuzionarea firmelor sau companiilor care produc tehnică militară va continua, mai ales a celor multinaționale. De exemplu, la sfârşitul anului 2004, conducerile firmelor Bolton-Tremblay şi Montrusco au luat decizia de a fuziona.[22] Tendința este de a se reduce numărul firmelor care vor produce bombardiere strategice, tehnică aero-spațială, muniții "inteligente" etc.

Vor apărea noi provocări şi oportunități în achiziționarea de armamente, tendința fiind a dezvoltării şi producției de sisteme de arme ale viitorului, sisteme şi echipamente produse prin efortul colectiv al aliaților SUA. Fiecare proiect, care costă miliarde de dolari, pentru realizarea de sisteme şi subsisteme de armament cu ciclu de viață cât mai lung garantează starea de operativitate a echipamentelor şi un coeficient înalt de disponibilitate, ceea ce salvează miliarde de dolari, economisiți din activitățile de mentenanță, care sunt mult mai reduse în aceste cazuri. De asemenea, acest echipament (atât de criticat de politicieni) are mare viabilitate în luptă, determină micşorarea numărului de militari care-l deservesc (deci, costuri mai mici) şi înseamnă şi pierderi mai mici în oameni şi tehnică.

În 2004, Federația Rusă a spart monopolul SUA asupra armelor inteligente.

Asistăm la desfăşurarea unui proces de globalizare a economiei, care se manifestă prin dezarticularea şi rearticularea economiilor naționale în funcție de constrângerile logistice funcționale guvernate direct la nivel internațional. În cadrul procesului de globalizare, prin cooperare, s-a ajuns la programe de participare industrială a statelor NATO. Deja, mai mult de 50 companii din statele membre NATO lucrează într-un parteneriat pentru producția de armamente de înaltă tehnologie, ceea ce va asigura în viitor o calitate superioară tehnicii militare.

Noile condiții de piață din SUA au determinat fuzionări de firme şi reducerea numărului furnizorilor de armamente. În anul 2004, Statele Unite au continuat să ocupe locul întâi printre furnizorii de armament din întreaga lume. În schimb, Uniunea Europeană şi țările candidate la aderare au recurs la restructurarea industrială, prin realizarea de firme comune, menținând tradiția europeană de realizare a unor programe pe bază de colaborare şi de păstrare a controlului național al pieței de armamente.

În scopul sprijinirii statelor UE în procesul de cooperare în domeniul armamentelor, cercetării ştiințifice militare şi achizițiilor, la 12 iulie 2004 s-a înființat Agenția Europeană de Apărare. Astfel, s-au redus costurile şi riscurile investitorilor din domeniul militar, iar industria de apărare europeană se va dezvolta. În UE pe primele 5 locuri sunt următoarele state furnizoare de armament: 1) Marea Britanie; 2) Franța; 3) Germania; 4) Italia; 5) Spania.

Armata nu mai e clientul predilect al firmelor, ea participă la oferta pieței.

Pe plan mondial se manifestă trei tendințe care vor influența rezultatele procesului de achiziții.

Prima se referă la dezvoltarea tehnologiei cu dublă utilizare, atât militară, cât şi civilă. Aceasta va simplifica întrucâtva achizițiile, pentru că o serie de produse vor fi disponibile în cantități suficiente şi la mai mulți furnizori.

A doua arată că tendința spre achiziționare a anumitor produse pentru stocarea de lungă durată va continua, paralel cu achiziționarea bunurilor pentru consumul curent.

Totuşi, pe plan internațional, se manifestă o tendință de reducere a nivelului stocurilor şi inventarelor şi de creştere a încrederii în sistemul de livrare "în timp real" a produselor necesare susținerii forțelor. Este posibil ca reducerea nivelului stocurilor să afecteze oarecum susținerea forțelor, dar aceasta va putea fi compensată printr-o politică inteligentă şi flexibilă de achiziții.

---

[22] www, http://www.barreau.qc.ca/journal/frameset

Este necesar ca armatele să aibă în vedere identificarea din timp a potenţialilor furnizori prin testarea periodică a pieţei şi stimularea furnizorilor tradiţionali în încheierea unor contracte avantajoase pentru ambele părţi.

În mod evident, aprovizionarea şi distribuţiile devin tot mai importante pe măsură ce stocurile de război se reduc iar logistica de producţie se apropie de cea de consum.

4. SPAŢIUL EURO-ATLANTIC ÎN 2004

1. Al Qaeda atacă încă un stat NATO

Spaţiul Euro-Atlantic (SEA) nu a fost scena unei confruntări militare majore, dar a evidenţiat prezenţa unor riscuri regionale, asimetrice şi transnaţionale, precum şi evenimente neprevăzute care ar fi putut evolua ori au evoluat în ameninţări la adresa statelor membre NATO. Dacă partea de peste ocean a SEA a stat permanent sub ameninţarea unor atacuri teroriste majore, fără însă ca aceasta să se materializeze, Europa a fost ţinta atacurilor, revendicate de Al Qaeda, din 11 martie, de la Madrid. Evenimentele au atenţionat statele continentului aliate, membre ale coaliţiei antiteroriste, asupra faptului că reprezintă obiective ale organizaţiilor teroriste fundamentaliste, care şi-au sporit ameninţările şi multiplicat acţiunile ce le pot afecta profund stabilitatea şi securitatea.

Riscuri importante le-au constituit, în anul de referinţă, îndeosebi pentru statele NATO de pe continentul european, expansiunea reţelelor şi activităţilor teroriste, proliferarea şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi altor mijloace letale neconvenţionale. Între riscurile transnaţionale manifestate, s-au aflat cele generate de grupuri care promovează separatismul sau extremismul, cele ce-şi au originea în disputele interetnice, în rivalităţile religioase şi încălcarea drepturilor omului. Noi riscuri au fost reprezentate de crima organizată, traficul ilegal de droguri, arme şi materiale strategice. Totodată, SEA nu a fost ferit nici de evenimente neprevăzute, ca: inundaţii, cutremure, secete etc.

Zona balcanică a reprezentat, în continuare, principalul focar de tensiune şi conflict, cu implicaţii majore în securitatea şi stabilitatea SEA. Purificarea etnică practicată de albanezi împotriva populaţiei sârbe din Kosovo a continuat, provocând pierderi de vieţi şi distrugeri de sate, clădiri, biserici, mănăstiri ortodoxe, cu scopul schimbării şi mai mult a raporturilor demografice în favoarea etnicilor albanezi.

La sfârşitul anului, NATO şi-a predat competenţele din Bosnia-Herţegovina către UE, dar faptul că, în prezent, forţele Alianţei reprezintă 80 la sută din trupele EUFOR, că organizaţia şi-a păstrat în zonă un cartier general la Sarajevo şi o prezenţă militară la Tuzla, pentru a continua urmărirea persoanelor inculpate de tribunalul Penal Internaţional pentru fosta Iugoslavie, a asista autorităţile bosniace în domeniul apărării şi în lupta cu terorismul, arată că Alianţa are şi va avea şi în viitor în vedere sursele de instabilitate derivate din mediul local interetnic şi interconfesional, susţinerea externă, prin activităţi ilegale cu caracter transfrontalier, tendinţele separatiste albaneze, situarea zonei pe un coridor al migrărilor şi traficanţilor de droguri, arme, muniţii, fiinţe umane, plasarea zonei respective pe o falie a religiilor musulmană, catolică şi ortodoxă, de ofensivă a radicalismului islamic etc. UE şi-a asumat noi responsabilităţi în problemele de insecuritate şi instabilitate din regiune.

Riscuri semnificative au reieşit din participarea militară a unor state NATO la conflictele din Afghanistan şi Irak, ca membre ale coaliţiei antiteroriste, factor motivant al unor eventuale acţiuni teroriste cu impact negativ în domeniile economic, social, al mediului etc.

Nu mai puţin importante pentru actorii SEA s-au dovedit stările de tensiune şi conflict întreţinute de forţe destabilizatoare în zonele de proximitate (transnistreană, ucraineană, a Caucazului şi Asiei Centrale, a Orientului Mijlociu), amestecul unor state din alte spaţii, cu interese opuse celor ale NATO şi partenere, în crizele şi tensiunile ce apar la un moment dat,

anumite tulburări interne din unele state datorate degradării situației economice, a dificultăților reformei, erorilor factorilor politici, administrativi etc., eforturile de rămânere la putere sau cucerire a acesteia de către unele elemente dictatoriale, antioccidentale şi proruse.

Pentru noile state membre ale Alianței s-au evidențiat riscurile de instabilitate şi insecuritate generate de problemele economice, sociale, de asigurare a sănătății, din sfera educației, a reformei şi funcționării democratice a instituțiilor etc.

Sursele de proveniență a unor riscuri pentru multe din statele spațiului le-au reprezentat lipsurile din domeniul capabilităților necesare combaterii terorismului şi de asistență umanitară, al participării la operațiunile de menținere a păcii, salvare şi răspuns la crize, al managementului sistemului de securitate şi apărare regional şi național, al colaborării pe linia combaterii crimei organizate.

Paleta vulnerabilităților statelor spațiului s-a arătat a fi tributară mai ales vulnerabilităților interne în fața amenințărilor teroriste internaționale, în ciuda măsurilor active preventive întreprinse pe plan național. Pe acest fond, a fost inaugurat un nou ciclu în fenomenul terorist: influențarea proceselor electorale (cazul Spaniei).

Dincolo de toate cele prezentate mai sus, putem aprecia că mediul de securitate euro-atlantic s-a consolidat, în 2004, ca urmare a multiplicării demersurilor comune ale NATO şi UE pentru edificarea unei noi construcții de apărare continentale.

2. Extinderea cea mai consistentă a spațiului euro-atlantic

Principalele evenimente politico-militare petrecute în SEA au fost: Summit-ul NATO de la Istanbul, care a dat extinderea cea mai consistentă Alianței, prin primirea în organizație a şapte noi state, inclusiv România, dar şi atentatele teroriste din 11 martie 2004 de la Madrid, ce au avertizat statele din partea europeană a spațiului că războiul dus de fundamentalismul islamic se poartă pretutindeni, inclusiv pe bătrânul continent.

Noile relații transatlantice, componentă esențială a transformării NATO după summit-ul de la Praga, au căpătat, în 2004, o îmbunătățire certă, prin integrarea oficială în Alianță a celor şapte state est-europene, ca şi prin celelalte măsuri stabilite la summit-ul de la Istanbul.

Cea mai mare lărgire a Alianței i-a întărit polul european, dând o nouă dinamică relațiilor dintre aliați. Comunitatea celor 26 de state poate interveni, azi, mai activ pe teatrele extraeuropene, asigura mai bine stabilitatea în Balcani şi în zona Mării Negre, crea o zonă lărgită de securitate şi stabilitate euro-atlantică de la Marea Neagră la Marea Caspică şi avea o nouă dimensiune sudică, consolidată, a spațiului geostrategic propriu.

Europa îşi propune să devină un continent unit, care abordează mai consistent problemele securității şi apărării comune. Parteneriatul strategic NATO - UE pune, în acelaşi timp, bazele unei relații noi, mult mai strânse şi mai profitabile, între cele două organizații, adâncind o complementaritate reală, pragmatică, o cooperare amplă şi multiplă, vizând, în special, creşterea capabilităților militare, dar şi managementul crizelor, combaterea terorismului şi prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă.

Relația nou creată are ca suport, pe lângă transparență şi complementaritate, autonomia decizională a celor două organizații. NATO rămâne baza apărării colective, transferând, totodată, misiunea SFOR din Balcani Uniunii Europene. Mai mult, NATO şi UE îşi extind cooperarea şi asupra regiunii Orientului Mijlociu Extins şi chiar în Africa. Practic, ceea ce s-a produs la „summit-ul marii extinderi“ a fost o confirmare a celor stabilite de NATO, în noiembrie 2002, la Praga şi de UE, în decembrie 2003, la Bruxelles, în „Declarația privind relațiile transatlantice“, considerate de neînlocuit.

3. SUA, între Irak şi relația transatlantică

O analiză obiectivă a relațiilor celui mai important actor şi regizor din SEA, SUA, cu statele principale ale polului european arată că 2004 a fost o perioadă de continuare a

divergenţelor dintre americani şi europeni, în problema intervenţiei militare din Irak, dar şi pe alte teme.

Războiul din Irak, considerat de britanici „o strategie eşuată a Americii“, o „groapă care se adânceşte spre abis“, un conflict care provoacă prea multe victime în rândul militarilor şi civililor, a determinat pe unii membri ai NATO, ca Spania şi Ungaria, să-şi retragă trupele acasă, iar pe alţii să gândească la o retragere ulterioară. Chiar şi în Polonia se ridică, din când în când, problema retragerii efectivelor. Un conflict scurt şi o pace conflictuală foarte lungă au costat SUA peste 200 miliarde dolari. Cu toate acestea, populaţia Statelor Unite a optat pentru continuitatea Administraţiei, semn că războiul cu terorismul este considerat necesar şi că Irakul nu anulează evidenţele atâtor reuşite în confruntarea globală cu flagelul respectiv: arestarea sau uciderea a trei pătrimi din membrii-cheie ai Al Qaeda, reducerea liniilor de sprijin financiar, convingerea Libiei de a renunţa să-i mai sprijine pe terorişti, atragerea Pakistanului la lupta contra terorismului şi proliferării armelor nucleare.

La capitolul strategie de gestionare a evenimentelor, este necesar să arătăm că războiul SUA contra terorismului, până la un punct foarte active în contracararea statelor de pe Axa Răului, a cunoscut, în a doua jumătate a anului 2004, o reconsiderare. În criza coreeană, s-a înregistrat chiar „un pas înapoi“ al Administraţiei Bush, pe fondul apropierii alegerilor prezidenţiale şi al unor scăderi în rândul electoratului, datorate: pierderilor umane americane numeroase din Irak (peste 1300 militari), scandalului abuzurilor comise de militari americani în închisorile Abu Ghraib şi Guantanamo, al „cârtiţei“ de la Pentagon sau al atacului unui expert al CIA la adresa Administraţiei în legătură cu „dosarul irakian“.

Escaladarea violenţelor din Irak, previziune confirmată a specialiştilor, pune SUA în dificultate, mai ales că acestea îşi propuseseră ca, după alegerile irakiene din ianuarie, să-şi retragă trupele din regiune, şi nu să se angajeze aici pe termen lung. Pacea irakiană se vădeşte mult mai complicată decât războiul însuşi, ceea ce expune poziţia Americii în ţările islamice, de sprijinul cărora are şi va avea nevoie pentru a urmări deplasările imprevizibile ale teroriştilor, ale banilor murdari şi armelor periculoase, şi îndeamnă unele state NATO din coaliţia internaţională să devină mai circumspecte şi mai interesate de soarta propriilor militari angajaţi în procesul de stabilizare, alături de noile autorităţi irakiene.

Peste ocean, relaţia transatlantică s-a perceput, după Istanbul, ca fiind marcată de elemente importante, cum sunt: reducerea relevanţei NATO şi a utilităţii acesteia pentru îndeplinirea obiectivelor globale americane, cauzată de un decalaj al capacităţilor de proiecţie a puterii militare în afara continentului, datorat insuficienţei fondurilor suplimentare alocate de statele europene domeniului apărării. Numai că, deşi un procent de 3-4 la sută din PNB destinat apărării este o necesitate, acesta reprezintă şi o imposibilitate pentru majoritatea aliaţilor SUA, care stăpânesc cu greu problemele economice proprii, recesiunea etc.

Analiştii americani subliniază ideea „realismului democratic” în relaţia transatlantică, a „sprijinirii democraţiei oriunde, fără a angaja resurse financiare şi umane decât în acele locuri în care există o necesitate strategică“, o ameninţare globală mortală la adresa libertăţii. Aceasta este, desigur, o reflectare clară a adevărului dureros, recunoscut, chiar dacă împotriva dorinţei, de către europenii înşişi, că se simt mult prea slabi pentru a fi parteneri egali cu Statele Unite.

Spre sfârşitul anului, însă, noua atitudine europeană este în acord cu ultimele evoluţii la nivelul celui mai important actor de dincoace de Ocean, UE (semnarea Constituţiei UE, ca pas important pentru constituirea unei politici externe europene), şi ea ar putea să fie de bun augur în cadrul propice creat de noua administraţie americană din cel de-al doilea mandat prezidenţial Bush.

Normal, câtă vreme dinspre bătrânul continent se vede încă, în SUA, un obstacol pentru realizarea unei Europe unite, iar în aliaţii europeni un instrument în mâna americanilor pentru intervenţii militare în afara Europei. Este o caracteristică importantă a viziunii analiştilor de dincoace de ocean, care nu serveşte deloc sporirii dimensiunii actuale a unităţii euro-atlantice.

Realegerea lui George W. Bush la Casa Albă le dă, totuşi, speranţe europenilor pentru un nou început în relaţiile transatlantice, care să nu mai fie marcate atât de serios de politica externă unilaterală americană. O colaborare mai eficientă a SUA cu principalii aliaţi europeni în problemele de stabilitate mondială şi de combatere a terorismului, afirmată deja în discursul de la Halifax al preşedintelui american, ar fi în favoarea ambelor părţi. Nu li se poate însă reproşa acestora din urmă faptul că îşi menţin o viziune strategică proprie asupra viitorului, căutând să-şi negocieze cât mai bine autonomia în noul context politic de după al doilea război din Irak. Mai ales că Alianţa, în calitate de comunitate de securitate, nu are încă o definiţie credibilă a unui inamic comun, a ameninţărilor reale şi strategiilor globale, care să se alinieze viziunii americane.

Pentru viitor, SUA anunţă că va coopera cu organizaţiile internaţionale „atât de mult pe cât e posibil" şi speră că alte ţări vor lucra împreună cu America pentru a face aceste instituţii mai eficiente „în contracararea ameninţărilor unice ale acestor vremuri". Obiectivul ONU şi al altor instituţii trebuie să fie, în opinia preşedintelui american, asigurarea securităţii colective, şi nu dezbaterile fără sfârşit. G.W. Bush a lăsat să se înţeleagă că nu va renunţa la politicile aplicate în timpul primului mandat, care au nemulţumit mai mulţi aliaţi ai SUA, şi că îşi va înăspri poziţia faţă de Orientul Mijlociu, făcând presiuni asupra palestinienilor în vederea democratizării, acceptării reformelor democratice. Provocările politicii externe americane – Iranul, Coreea de Nord şi conflictul israeliano-palestinian – vor fi reglementate mai curând prin mijloace diplomatice, decât prin intermediul forţei.

Nedezinteresate nici de vecinătatea complexă a Americii Latine pentru SEA, SUA au subliniat, spre finele lui 2004, necesitatea întăririi sistemului de securitate interamerican, printr-o „strategie regională pentru securitatea democratică", concept care va beneficia de suport american pentru a combate narcotraficanţii şi terorismul, a spori cooperarea în materie de securitate şi a opri finanţările ilegale.

4. Strategia transformării Alianţei

Pe linia transformării începute la Praga, s-au definit orientările în adaptarea structurilor, procedurilor şi capacităţilor NATO la provocările secolului XXI. Decizia summit-ului a fost să se facă paşi înainte în realizarea unor capacităţi mai moderne, mai utilizabile şi mai apte de a se desfăşura pentru a îndeplini toată gama de misiuni ale Alianţei şi a putea răspunde angajamentelor sale operaţionale, ca şi pericolelor cu care ne confruntăm în prezent – terorismul şi proliferarea armelor de distrugere în masă. Alianţa s-a preocupat de a crea forţe capabile să se desfăşoare rapid şi să ducă operaţii susţinute la mare distanţă şi de durată. A avut loc o corectă evaluare a pericolelor legate de rachete pentru teritoriul, forţele şi centrele populate ale Alianţei şi a fost lansat studiul de fezabilitate asupra apărării antirachetă decis la Praga, pentru a se examina posibilele opţiuni în acest sens. S-a aprobat, de principiu, Programul NATO de apărare activă împotriva rachetelor balistice în teatru. S-au înregistrat reuşite certe în activităţile multinaţionale legate de Angajamentul de la Praga privind capabilităţile (PCC), în sectoarele transportului maritim şi aerian strategic, revitalizării în zbor şi sistemului aliat de supravieţuire terestră. A continuat instalarea Comandamentului Aliat pentru Transformare, iar NRF şi-a atins capacitatea operaţională iniţială şi Batalionul CBRN a fost complet operaţionalizat.

Primirea celor şapte noi membri a însemnat şi luarea de către aceştia a unor angajamente în cadrul PCC, dar şi sporirea cooperării între grupele însărcinate ale PCC şi cele responsabile ale ECAP (Planului de acţiune european asupra capacităţilor). A fost un an în care s-a insistat mai mult pe îndeplinirea angajamentelor naţionale asumate, pentru ca proiectele multinaţionale în cooperare să progreseze, iar capacităţile să devină interoperabile şi să se adapteze la evoluţia mediului de securitate.

Procesul de planificare al Alianţei a suferit transformări care l-au adaptat mai bine nevoilor operaţionale actuale şi viitoare. Pe baza hotărârii summit-ului, Consiliul elaborează în prezent directivele politice globale, pornind de la Conceptul strategic, pentru ansamblul

problemelor referitoare la capacităţi, discipline de planificare şi activităţi de învăţământ, forţe interoperabile şi desfăşurabile, apte să ducă operaţii majore, ca şi operaţii de mai mică anvergură, la nevoie concomitent, şi să opereze întrunit într-un mediu de securitate complex. Toate se vor concretiza în capacităţi moderne, eficace şi suple, perfect adaptate pericolelor actuale şi viitoare.

5. Perspective pentru spaţiul euro-atlantic

Anul 2005 va însemna o intensificare a procesului de transformare a misiunilor, capabilităţilor şi forţelor Alianţei, pentru a realiza un răspuns mai eficient la crize, a face faţă cu succes confruntării cu terorismul şi a asigura securitatea membrilor săi faţă de ameninţările şi instabilităţile regionale, zonale şi globale. Ca noi membri ai organizaţiei, cu un statut privilegiat faţă de SUA, sperăm într-o îmbunătăţire continuă a relaţiilor transatlantice, prin armonizarea intereselor principalilor actori ai spaţiului, pe considerentul că doar o cooperare strânsă între statele NATO poate conduce la o combatere eficientă a terorismului. Dialogul transatlantic, credem, se va relansa, într-o etapă nouă, prin adâncirea cooperării politice cu America, evitându-se divizarea Europei, într-un moment în care semnarea noii Constituţii indică o nouă atitudine europeană.

Trebuie avută, însă, aici, în vedere intransigenţa din declaraţia de după realegere a preşedintelui Bush, care preciza că SUA vor coopera în special cu aliaţii săi, dar şi cu organizaţiile internaţionale, atât de mult cât este posibil, că se vor concentra pe cooperarea internaţională, în condiţiile impuse de el însuşi.

De reţinut că Administraţia Bush se gândeşte la regruparea forţelor militare americane din străinătate, la instalarea de baze mai mici, temporare, în România şi/sau Bulgaria, de baze de antrenament în Polonia, menţinerea bazelor de instrucţie din Uzbekistan, Tadjikistan şi Kârgâzstan, crearea de noi baze de antrenament în Australia, întărirea legăturilor militare cu un număr mai mare de aliaţi din Europa de Est, Asia Centrală şi de Sud-Est şi Africa.

Orientarea politică a unora din statele foste sovietice spre Occident (cazul Ucrainei, după alegerile din decembrie) sporeşte tot mai mult influenţa NATO, respectiv SUA, şi UE în spaţiile de la graniţa de Est a celor două organizaţii şi, de ce nu, perspectiva accederii a noi state din acest areal în Alianţă.

Dacă uşa NATO rămâne deschisă, cum s-a accentuat în cadrul summit-ului de la Istanbul, atunci, într-un timp rezonabil, vom asista la intrarea în organizaţia euro-atlantică a noi state europene, ca Albania, Croaţia şi FYROM, care se consideră că îşi aduc contribuţia la stabilitatea şi cooperarea regională.

6. Colaborare şi cooperare extinsă

Summit-ul NATO de la Istanbul a fost unul din cele două momente-cheie ale anului 2004, lărgirea foarte consistentă a NATO şi UE, care a consolidat eforturile de creare în SEA a unei Europe întregi şi libere, confirmând, totodată, forţa ambelor organizaţii, valorile şi interesele strategice comune. Liderii Alianţei au fost de acord că dezvoltarea parteneriatului strategic NATO – UE pe baza aranjamentelor Berlin+ a deschis perspective mai ample cooperării în Balcanii Occidentali, sprijinului acordat statelor din regiune pentru integrarea lor în structurile euro-atlantice. Amplificarea procesului de cooperare a NATO cu UE a asigurat şi asigură, în 2004 şi în noul an, ca relaţiile dintre organizaţii, în chestiuni de interes comun legate de securitate, apărare şi gestionarea crizelor (lupta contra terorismului, realizarea unor capacităţi militare coerente, planurile civile de urgenţă) să se întărească tot mai mult.

Un pachet important de măsuri adoptat la Istanbul a vizat întărirea parteneriatului euro-atlantic. Concluzia summit-ului a fost că interoperabilitatea şi transformarea în domeniul militar sunt capitale pentru eficacitatea parteneriatelor, care trebuie să facă faţă evoluţiei riscurilor la adresa securităţii şi să permită forţelor ţărilor aliate şi partenere să acţioneze eficace în operaţii conduse de NATO. În viitor, Alianţa va da partenerilor posibilitatea să-şi aducă contribuţia la operaţii conduse de aceasta, îi va ajuta să-şi transforme apărarea în

funcție de rolurile şi capacitățile operaționale ale NATO, ele însele în evoluție, să se asocieze cât mai curând posibil la procesul de luare a deciziilor, eventual prin consultări politice, să aibă chiar o reprezentare la nivelul Comandamentului Aliat pentru Transformare.

Summit-ul de la Istanbul a decis o nouă politică a parteneriatelor strategice, pentru o cooperare mai activă cu țările Caucazului şi Asiei Centrale, cele din nordul Africii (Inițiativa Dialogului Mediteranean) şi din Orientul Mijlociu (Inițiativa Orientului Mijlociu Extins). Scopul declarat al acestei politici de vastă deschidere spre spațiile extraatlantice este de a sprijini statele respective în a se implica mai hotărât în stabilitatea regională. Dezvoltarea de noi parteneriate este parte a efortului Alianței de a exporta securitate pentru a spori securitatea proprie. În acest cadru, se întrevede inclusiv necesitatea de a încheia parteneriate solide cu statele din Balcanii de Vest, care s-au apropiat tot mai mult în 2004 de NATO şi UE.

Forme aparte de manifestare a relațiilor parteneriale sunt Consiliul NATO – Rusia şi parteneriatul special cu Ucraina, care au ocupat un loc important pe agenda summit-ului. NATO percepe, pentru prima dată, corect importanța regiunii Mării Negre pentru securitatea euro-atlantică, propunându-şi să adâncească cooperarea regională dintre țările riverane, aliate şi partenere, dialogul cu statele de contact. De menționat că România, ca membră a Alianței, are un interes manifest de a vedea implicat spațiul Mării Negre într-o zonă mai largă de securitate continentală, unind Europa, ca parte importantă a SEA, de celelalte spații acoperite de mari insule de instabilitate geopolitică: Spațiul Asiatic şi cel al Orientului Mijlociu.

Reținem, ca element de noutate al summit-ului, şi lansarea unui plan de acțiune al Parteneriatului pentru stabilirea instituțiilor apărării, care încurajează statele partenere să utilizeze noul instrument pentru a realiza instituții de apărare responsabile democratic.

Cooperarea NATO cu alte spații strategice cuprinde: contribuția la realizarea mai rapidă a tranziției de la dictatură la un viitor democratic în Irak, o implicare mai puternică în Afghanistan, un angajament mai decis în lumea arabă şi Israel, pentru a ajuta la instaurarea unei păci durabile în regiunea Orientului Mijlociu Lărgit, îmbunătățirea relațiilor cu UE, în special în soluționarea problemelor din Balcani, întărirea relațiilor organizației cu Federația Rusă.

Relația Alianței cu alte spații se configurează pe filiera noilor misiuni şi capacități militare stabilite la Praga pentru confruntarea cu amenințarea teroristă globală. Noul NATO, mult mai bine dimensionat după lărgirea de la Istanbul, cu o politică complet schimbată, se orientează astăzi spre exteriorul SEA, acolo de unde vin amenințările reprezentate de rețelele teroriste mondiale, pentru a asigura securitatea membrilor săi care se învecinează cu arcul de instabilitate ce se întinde din Asia Centrală şi de Sud până în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord. Exigențele acțiunilor „out of area" au impus făurirea unei noi structuri de comandă, care să permită conectarea aliaților europeni la noua doctrină şi tehnologie militară şi la noile concepte de antrenament, crearea NRF, pregătită pentru orice tip de misiuni şi desfăşurabilă în câteva zile oriunde în lume, trecerea la achiziționarea de capacități de aprovizionare cu combustibili în aer, de supraveghere la sol şi muniții de înaltă precizie.

7. NATO şi mediul de securitate românesc

Mediul de securitate românesc a fost marcat profund, în 2004, de primirea în Alianță şi încheierea negocierilor de aderare la UE, elemente ce duc la o consolidare a securității sale. Momentul Istanbul a avut un impact serios pe întreaga filieră a surselor interne de insecuritate, inclusiv în domeniul economic. Sporind eforturile de valorificare a avantajelor oferite de aderarea la NATO şi accederea în UE, România are posibilitatea de a restrânge paleta vulnerabilităților, riscurilor şi amenințărilor la adresa securității naționale şi a se afirma mai pregnant ca producător de securitate, ca factor de stabilitate în zona balcanică şi în zonele de interes geostrategic ale Mărilor Neagră şi Caspică, ale Asiei Centrale şi Orientului Mijlociu.

Ca membru cu drepturi depline al celei mai puternice alianțe din istoria omenirii, țara noastră percepe influențe diverse asupra mediului său de securitate, care vin din spațiile

vecine, dar poate influenţa la rându-i mediul de securitate internaţional. Mediul românesc de securitate este, totodată, altfel perceput, în condiţiile în care, post Istanbul, ţara noastră îşi asigură securitatea prin integrarea efortului propriu în eforturile organizaţiilor de securitate europeană şi euro-atlantică.

România nu ignoră existenţa potenţialului de conflicte din regiune, a conflictelor interetnice, a influenţelor fundamentaliste şi tendinţelor naţionalist-extremiste. Motiv pentru care, pentru partea din Europa de Est rămasă în afara procesului de extindere europeană şi euro-atlantică, rolul său va fi unul de cooperare strânsă în înlăturarea ameninţărilor asimetrice, teroriste, a riscurilor la adresa securităţii naţionale şi regionale, a crimei organizate şi îndeosebi a traficului de arme, droguri şi persoane, dar şi unul de sprijin pentru apropierea de NATO şi, după 2007, când se va oficializa primirea sa în organizaţia europeană, de UE, ca şi de promovare a unor relaţii speciale cu vecinii, de solidaritate şi transfer al valorilor europene.

Ţara noastră poate participa mai activ la reintegrarea spaţiului sud-est european în arhitectura de securitate a continentului, se poate implica mai decis în demersurile de stabilizare, prin lucrul la proiectele regionale, aliate şi europene privind sporirea securităţii şi încrederii în Europa de Sud-Est.

Dar nu numai mediul de securitate naţional cunoaşte modificări substanţiale post Istanbul, ci înseşi conceptele de securitate şi apărare, ale căror retrasări conceptuale sunt cerute de obligaţiile ce revin României în cadrul Alianţei şi noua abordare expediţionară a misiunilor „out of area”.

Perspectiva deschiderii unor baze militare americane pe teritoriul românesc consolidează poziţia ţării noastre de membru al Alianţei şi partener strategic al SUA, dar îi conferă şi mai multă încredere în posibilităţile proprii de a-şi spori contribuţia la stabilitatea şi securitatea regiunii. Realităţile dovedesc că sunt obligatorii abordările regionale exigente ale noilor riscuri de securitate, domeniu în care România are o determinare şi o vocaţie geostrategică remarcabile.

Influenţele pe care spaţiul euro-atlantic, din care azi facem parte, şi celelalte spaţii le exercită asupra mediului intern şi extern de securitate au un impact puternic în politica de apărare naţională, ce vizează apărarea şi promovarea intereselor vitale ale României, precum şi participarea noastră activă la asigurarea securităţii zonelor de interes ale NATO, UE şi SUA.

5. SPAŢIUL EURASIATIC

1. Caracterizare generală

În anul 2004, Rusia, China, Japonia, Uniunea Europeană şi Statele Unite (în oarecare măsură şi India) au fost principalii actori în zonă, iar rezultatele s-au concretizat, pe de o parte, în consolidarea parteneriatelor deja existente şi în deschiderea perspectivei încheierii altora noi şi, pe de altă parte, în realizarea unor progrese importante în transformarea unor tradiţionale zone de falii în zone de confluenţă. De aici nu rezultă că, în câţiva ani, vor fi rezolvate toate problemele acestui spaţiu strategic, ci doar semnalul pozitiv pe care-l dau relaţiile dintre marii actori asiatici, eurasiatici şi euro-atlantici (în speţă, NATO) pentru armonizarea intereselor, prevenirea conflictelor majore, inclusiv în zona Kaşmirului, şi gestionarea situaţiilor de criză.

1.1. Riscuri, pericole, ameninţări

Spaţiul eurasiatic nu este omogen din nici un punct de vedere şi, de aceea, riscurile, pericolele şi ameninţările sunt şi vor fi, încă pentru multă vreme, numeroase, diversificate, fluide şi cu geometrie variabilă. Ele sunt cauzate, determinate şi configurate de realităţile complicate şi complexe, de situaţiile des schimbătoare din aceste zone, de ideologiile, mentalităţile şi poziţiile, dar mai ales de numeroasele interese ce converg din toate părţile planetei spre acest imens spaţiu unde se află cele mai mari resurse naturale ale pământului.

Spațiul central-asiatic şi spațiul est-asiatic rămân, şi în 2004, generatoare de tensiuni, conflicte şi pericole, îndeosebi asimetrice, dar şi din spectrul celor care țin de imprevizibilitatea factorilor tectonici şi climatici.

Principalele pericole, ce pot deveni amenințări cărora li se asociază riscurile aferente – asumate sau impuse – se înscriu în următoarele categorii:

- teroriste;
- cele rezultate din proliferarea armelor de distrugere în masă;
- cele aferente actualelor şi posibilelor conflicte regionale;
- delincvența de stat sau din interiorul statelor;
- pericolele şi amenințările rezultate din fenomenul migraționist şi din cel frontalier;
- dezastrele naturale;
- degradarea sau deteriorarea competiției dintre marii actori pentru resursele asiatice.

Pericolele şi amenințările teroriste sunt cele mai acute şi cele mai frecvente, cu efecte înspăimântătoare, întrucât nu pot fi puse încă sub control şi, pe măsură ce parteneriatele strategice din spațiul eurasiatic şi pentru spațiul eurasiatic, îndeosebi cele cu participare americană şi rusă, se intensifică şi se diversifică, acțiunile şi reacțiile de tip terorist se multiplică. Anul 2004 oferă numeroase astfel de exemple: la Beslan, prăbuşirea celor două avioane ruseşti, ca şi numeroasele acte de terorism din Caucaz, din Asia Centrală, din Turcia, din India, din Pakistan, din țările Asiei de Sud-Est, dar şi în zonele locuite de musulmanii din China.

Proliferarea armelor de distrugere în masă rămâne, şi pentru spațiul eurasiatic, cea mai mare şi cea mai periculoasă amenințare, îndeosebi din momentul în care a devenit reală posibilitatea de a veni din partea teroriştilor. Amenințarea teroristă cu folosirea ADM nu se poate materializa decât în situația în care teroriştii ar pătrunde în depozitele sau incintele în care se află astfel de arme şi ar putea să le declanşeze, ceea ce este greu de presupus. Este puțin probabil ca vreunul dintre grupurile teroriste să poată realiza cu adevărat ADM de tipul armelor nucleare, armelor chimice sau a celor biologice. Tehnologiile acestor arme sunt atât de complicate, iar folosirea lor presupune atâtea măsuri şi operațiuni, încât este aproape imposibil să fie create şi folosite de terorişti. Atacul cu sarin efectuat de secta Aum, în 1995, în metroul din Tokio a fost primitiv şi nu a mai putut fi repetat. Totuşi, nu trebuie exclusă posibilitatea folosirii unor elemente ale ADM mai ales în spațiul asiatic al Federației Ruse, unde există nu numai dispozitive (extrem de securizate) ale trupelor nucleare strategice ruse, dar şi numeroase depozite cu arme chimice şi reziduuri nucleare. Totuşi, anul 2004 a fost dominat de pericolele declanşate în jurul Iranului şi Coreii de Nord, state bănuite că ar dispune ori sunt pe cale de a produce arma nucleară. Procesele politice au fost însoțite şi de amenințări cu intervenția militară pentru a le descuraja intențiile. Problema va căpăta noi dezvoltări în viitorul apropiat.

Conflictele regionale constituie, în continuare, una dintre principalele surse de amenințări din acest spațiu. Există şase mari zone conflictuale în spațiul eurasiatic şi al fostei Uniuni Sovietice: Kaşmir, Afghanistan, Asia Centrală, zona kurdă, Caucazul şi zona transnistreană, o posibilă zonă tensionată, deosebit de periculoasă pentru România. Nu s-au obținut succese în procesele politice de rezolvare a lor. Dimpotrivă, se acumulează încărcături conflictuale care pot exploda periculos mai ales când sunt implicate state ca India şi Pakistan, posesoare de arme nucleare.

Delincvența de stat sau din interiorul statelor este o sursă inepuizabilă de conflicte şi amenințări. În regiunea Asiei Centrale şi în cea a Asiei de Sud-Est, asemenea situații sunt numeroase. Aici, în aceste regiuni, se produce mai bine de 90 % din materia primă pentru drogurile care ajung în spațiul european şi tot aici au loc numeroase confruntări religioase. Chiar şi în interiorul unor state stabile şi puternice cum sunt Rusia, China şi India, ca să nu

mai vorbim de statele islamice, între care se situează Turcia şi Iran, au loc numeroase acţiuni care adâncesc anomia socială, proliferează economia subterană şi reţelele de traficanţi[23].

Pericolele şi ameninţările rezultate din fenomenul migraţionist şi din cel frontalier constituie, pentru mediul asiatic, o sursă permanentă de tensiuni şi chiar de conflicte. În acordurile bilaterale dintre ţările de aici se stipulează cu claritate şi măsuri pentru controlul şi chiar stoparea fenomenului migraţionist. Este vorba, desigur, de migraţia asiatică internă, îndeosebi din China spre Rusia, dar şi din Coreea de Nord spre China, din Asia Centrală spre Siberia etc. La acest tip de migraţiune se adaugă cea spre Europa Occidentală.

Dezastrele naturale reprezintă cea mai frecventă şi cea mai costisitoare ameninţare, îndeosebi a ţărilor din zona musonilor şi de pe litoralul asiatic al Oceanului Indian şi Oceanului Pacific. Ea nu poate fi stopată, ci doar monitorizată, în scopul avertizării populaţiei şi limitării pagubelor materiale şi pierderii de vieţi omeneşti.

Degradarea sau deteriorarea competiţiei dintre marii actori pentru resursele asiatice ar putea constitui o serioasă sursă de ameninţări pentru acest spaţiu. Deocamdată, aranjamentele dintre unii din marii actori, îndeosebi pentru exploatarea resurselor din zona caspică, din cea a Asiei Centrale şi din cea siberiană, au reprezentat o prioritate şi pentru anul 2004, şi, probabil, o asemenea perspectivă se deschide şi pentru anii următori. Este puţin probabil ca marile puteri să nu-şi armonizeze şi în continuare, în limite rezonabile, interesele pentru zona asiatică. Anul 2004 a fost cel al primelor cantităţi de petrol vândut pe piaţa SUA.

India

India continuă să-şi întărească relaţiile cu Rusia. În decembrie 2004, preşedintele Rusiei, însoţit de ministrul apărării, a efectuat o vizită oficială în India. El a afirmat că sprijină candidatura Indiei pentru un post de membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU, dar nu doreşte să fie creat un nou grup de opt state membre permanente (două asiatice, două africane, două europene şi două americane), care să nu aibă drept de veto. Un nou grup (Brazilia, Rusia, India, China) ar putea, în viziunea Rusiei, să constituie o contrapondere economică faţă de Statele Unite ale Americii şi de grupul celor 7 (G7)[24]. Au fost semnate acorduri în domeniul economic, în cel comercial şi în cel militar. S-a discutat foarte mult pe tema energiei nucleare şi se aşteaptă să fie abordate, mai ales la dorinţa Rusiei, şi probleme ale înaltei tehnologii.

În acelaşi timp, statul indian doreşte să-şi diversifice accesul la înalta tehnologie - venind în întâmpinarea unui „dezgheţ” din partea SUA. Pe 21 septembrie 2004, s-a consemnat încheierea primei faze a dialogului privind parteneriatul strategic dintre India şi SUA, iar în luna octombrie 2004, la New Delhi, au avut loc discuţii asupra celei de a doua faze a viitoarelor etape în parteneriatul strategic dintre cele două ţări (NSSP). Aceste etape vizează: comerţul cu sisteme de înaltă tehnologie; programele nucleare civile şi militare; programele spaţiale; consolidarea cooperării în domeniul apărării.

Deja SUA au redus restricţiile în ceea ce priveşte furniturile de echipamente *high tech* şi tehnologiile pentru programele civile nucleare şi spaţiale, ceea ce reprezintă un pas foarte important în dezvoltarea acestui parteneriat. De asemenea, Organizaţia Cercetărilor Spaţiale din India a fost scoasă de pe lista interdicţiilor, fiind astfel înlăturat unul dintre obstacolele importante din relaţiile strategice indo-americane. Prin acest parteneriat, India vizează:

---

[23] Rusia se confruntă, în continuare, cu numeroase probleme privind terorismul, crima organizată şi traficanţii de tot felul. Pe 14 decembrie 2004, în Republica Autonomă Kabardino-Balkare, au fost ucişi, la Nalcik, patru agenţi ai Serviciului Federal de Control Stupefiante şi sustrase 36 pistoale mitralieră, 136 pistoale şi muniţia aferentă. În Tadjikistan, ca şi în alte ţări din Asia Centrală, acţionează bande care atacă diferite sedii ale armatei şi poliţiei pentru a procura armament. La finele lui august, spre exemplu, o bandă a atacat sediile departamentului poliţiei de la Duşanbe, iar la 2 septembrie ministerul de interne tadjik a declanşat o operaţie specială, arestând un grup de 20 de rebeli şi descoperind o ascunzătoare a acestora, unde se aflau 15 rachete sol-aer Igla, 4 pistoale mitralieră Kalaşnikov, două puşti de asalt, 113 mine, 80 de instalaţii de rachete antitanc, 133 rachete, un lansator de rachete Grad, peste 5.000 de cartuşe, păstrate probabil din vremea războiului civil din perioada 1992-1997.

[24] Din acest grup face parte şi Rusia. El se numeşte G8 sau G7 plus 1.

accesul la *high tech*; accesul la IT şi dezvoltarea unui sistem de comunicaţii performant; accesul la resursele energetice, îndeosebi la cele din Asia Centrală; creşterea rolului Indiei pe *rimland*.

Printr-un parteneriat strategic cu Statele Unite ale Americii şi, în acelaşi timp, dezvoltând parteneriatul deja existent cu Rusia, India îşi consolidează poziţia de putere emergentă în spaţiul asiatic, contribuind astfel activ la construcţia unui mediu stabil de securitate în Asia de Sud şi pe întregul continent.

Turcia

Relaţia cu Turcia este foarte importantă pentru Rusia din cel puţin cinci puncte de vedere: tranzitarea mărfurilor ruseşti prin spaţiul Turciei, îndeosebi prin strâmtori; controlul coridorului islamic şi în mod special al foaierului perturbator; combaterea terorismului; contribuţia la rezolvarea problemelor din ţările caucaziene; combaterea traficanţilor.

În acest sens, au fost semnate, în decembrie 2004, acorduri, s-a discutat despre problema supravegherii canalelor de televiziune şi a căilor oculte prin care se alimentează terorismul. *Acordul de parteneriat multidimensional* semnat între cele două ţări (finanţe, energie, securitate şi protecţia bunurilor intelectuale) are valoarea unui adevărat parteneriat strategic. Rusia speră ca, prin relaţia cu Turcia, să pună sub control islamismul extremist din Caucaz. În schimbul acestor acorduri importante pentru toate ţările din zonă, Rusia s-a angajat să crească livrările de petrol şi de gaze naturale către Turcia.

Caucaz

Activitatea rusească în Caucaz este intensă şi insistentă. Deşi alegerile din Georgia au fost câştigate de Saakashvili, pro-occidental, în celelalte ţări caucaziene a pătruns masiv capitalul occidental, iar în republicile şi regiunile autonome care aparţin Federaţiei, situaţia nu este stabilă, conflictele fiind încă numeroase, Rusia continuă să caute soluţii pentru a pune sub control numeroasele mişcări din statele şi provinciile caucaziene. Cu Armenia, cu Georgia, cu Azerbaidjan, s-au semnat acorduri bilaterale, între oraşe, între firme etc. Prin acestea, Rusia caută, pe de o parte, să-şi menţină şi să-şi consolideze influenţa în zonă şi, pe de altă parte, să asigure acel minim de stabilitate necesar punerii în aplicare a unor proiecte. Este însă foarte posibil ca unele focare de instabilitate să fie provocate şi întreţinute chiar de Rusia sau de anumite cercuri din Rusia, având în vedere că, în spaţiul caucazian, se desfăşoară una dintre cele mai mari bătălii pentru controlul resurselor energetice strategice şi transportului acestora.

Vecinătatea imediată a Rusiei

Rusia este foarte atentă la relaţiile cu vecinii, îndeosebi cu cei din fostul spaţiu ex-sovietic. Fără îndoială că nu-i este indiferent ce se întâmplă acolo. Dar preşedintele Putin a precizat, la 24 decembrie 2004, că Rusia nu se amestecă în problemele ţărilor din fostul spaţiu sovietic şi nu duce o politică ascunsă. Interesul ei este acela de a construi o relaţie de încredere cu aceste ţări şi de a-şi securiza frontierele. În felul acesta, cel puţin formal, conducerea de la Kremlin s-a detaşat de susţinerea candidatului puterii în alegerile prezidenţiale din Ucraina.

Din această atitudine, şi din altele, rezultă cel puţin următoarele ipoteze:

- Rusia s-a detaşat, într-adevăr, de concepţia imperială autoritară şi doreşte ca, în relaţii de parteneriat cu SUA, cu China, cu India, cu Japonia şi cu Uniunea Europeană să-şi refacă statutul de mare putere mondială, dar nu numai prin mijloace militare (deşi nici acestea nu-i lipsesc), ci mai ales prin mijloace politice şi economice;

- Adoptă o poziţie de expectativă dinamică în spaţiul european al fostei Uniuni Sovietice şi de cooperare pe falie, în zona coridorului islamic (îndeosebi în Asia Centrală), urmând ca, la momentul potrivit, adică atunci când recapătă puterea necesară sau se iveşte o conjunctură favorabilă, să adopte o atitudine ofensivă şi să recâştige sfera de influenţă de odinioară;

- Continuă să-şi bazeze starea de aşteptare şi strategia de securitate pe o politică de descurajare nucleară, paralel cu consolidarea relaţiei cu cei trei piloni strategici de valoare mondială: Statele Unite ale Americii, China şi Uniunea Europeană şi cu cei trei piloni ai spaţiului asiatic: China, India şi Japonia, la care se adaugă, din ce în ce mai mult, şi cel de al patrulea: Turcia.

Strategia adoptată de Rusia în relaţiile frontaliere cu ţările din Asia Centrală este una indirectă, foarte asemănătoare cu strategia europeană de securitate, urmărind crearea, prin parteneriate şi acorduri bilaterale, a unei zone de siguranţă şi de bună vecinătate. În Caucaz, Rusia încearcă, în spaţiul care îi aparţine, stabilizarea situaţiei şi controlul acţiunilor şi reacţiilor de tip terorist, dar influenţa ei s-a diminuat substanţial în cealaltă jumătate a Caucazului, adică în Georgia, Armenia şi Azerbaidjan.

Suportul militar al strategiei generale ruseşti

În ultimele decenii, Federaţia Rusă a creat şi perfecţionat unele sisteme de arme, îndeosebi în domeniul aviaţiei, armelor cosmice şi armamentului strategic. Racheta Topol-M[25] (SS-X27, în terminologie NATO) se află deja la a cincea generaţie. La cosmodromul din Plesețk din regiunea Arhanghelsk a fost lansată cu succes, la 24 decembrie 2004, ora 12.39, ora Moscovei, o astfel de rachetă de pe o rampă mobilă de ultimă concepţie. Programul Topol-M a fost lansat în 1997. Până la această oră au fost echipate cu astfel de rachete patru regimente, fiecare regiment având în dotare 6-10 instalaţii. Trupele de Rachete Strategice sunt dotate cu rachete Topol-M în silozuri, dar, în perspectivă, vor beneficia şi de cea de a doua variantă, pe maşini.

Trupele de Rachete Strategice reprezintă acel vârf de lance în strategia de securitate rusească, prin care se menţin conceptele de descurajare şi de ripostă. Rusia a renunţat parţial la presiunea strategică, în folosul parteneriatelor strategice. Ea se află într-o etapă foarte interesantă în care se pune în operă un fel de *strategie generativă* (reforma armatei, modernizarea mijloacelor strategice, crearea unor noi sisteme de arme, plantarea unor senzori în spaţiul cosmic şi în cel cyberinformaţional etc.). Deschiderea Rusiei spre dialog şi comunicare în domeniul armamentelor şi sistemelor de arme are cel puţin trei dimensiuni de valoare strategică:

- crearea de sisteme performante pentru piaţă (sistemele S-300 şi chiar S-400), o gamă foarte largă de blindate, de avioane şi echipamente de tot felul;
- modernizarea treptată a dotării forţelor armate, începând cu trupele strategice şi continuând cu forţele speciale şi îndeosebi cu trupele aeropurtate;
- proiectarea, realizarea şi experimentarea, în secret, a unor sisteme de arme cu totul noi, care să răspundă şi să corespundă conceptului de război al viitorului, aşa cum este el înţeles de o mare putere nucleară.

Toate aceste dimensiuni se regăsesc, în mod subtil, şi în politica externă a Rusiei, îndeosebi în cea a parteneriatelor strategice. Unul dintre exemple este cel referitor la propunerea pe care Rusia a făcut-o în mod repetat UE de a realiza un sistem comun antirachetă.

Împotriva terorismului

Rusia s-a hotărât să participe la operaţiile teroriste ale NATO ACTIVE ENDEAVOUR în Mediterana. În acest scop, ea va detaşa periodic una sau două nave de război şi o navă auxiliară din Flota rusă a Mării Negre pentru a participa la operaţii navale. În 2005, perioada de participare va fi de trei luni, în anii următori aceasta putând fi modificată, în funcţie de situaţie şi de condiţiile concrete. Această participare, în opinia Rusiei, va contribui

---

[25] Racheta Topol-M are o lungime de 22,7 m (cu ogiva), un diametru de 1,95 m şi o greutate de 47,2 tone la lansare. Ea dispune de o încărcătură de luptă de 1,2 tone şi are o bătaie de peste 10.000 km. Cele trei motoare îi asigură o viteză mult mai mare decât cea a modelelor precedente, iar zecile de motoare auxiliare şi numeroasele sisteme de control îi asigură o traiectorie imprevizibilă pentru inamic.

la integrarea țării în comunitatea europeană. Acțiunea Flotei rusești a Mării Negre, împreună cu Forțele Navale ale NATO în Mediterana, demonstrează unitatea de voință a celor două părți în lupta împotriva terorismului. Această cooperare în lupta împotriva terorismului a fost hotărâtă în vara anului 2004, la Istanbul, la nivelul miniştrilor de externe, într-o sesiune a Consiliului NATO-Rusia. Operația NATO ACTIVE ENDEAVOUR se desfăşoară în Mediterana începând din anul 2001, după atentatele teroriste împotriva SUA. Scopul acesteia este de a împiedica transportul maritim de arme de distrugere în masă şi al altor materiale interzise, care ar putea să cadă în mâinile teroriştilor.

De asemenea, Rusia îşi propune să deschidă trei centre ruso-georgiene de combatere a terorismului, pornind de la bazele militare existente în această țară. Inițiativa aceasta ar putea constitui însă şi un răspuns indirect, dar prompt, la solicitarea exprimată de Colin Powell ca Rusia să obțină acordul țării-gazdă (este vorba de Georgia) pentru rămânerea bazelor militare rusești pe teritoriul acesteia. Desigur, aceste centre antiteroriste, în viziunea Rusiei, nu trebuie să semene sub nici o formă cu bazele militare, ci să reprezinte o formă cu totul nouă de cooperare în domeniul militar, care să corespundă intereselor rusești şi georgiene. În anii trecuți, Rusia a redeschis şi modernizat o bază militară la Novorosiisk.

Se intenționează să se propună Georgiei crearea următoarelor structuri:

- un centru antiterorism de informare şi analiză sub conducerea Grupului de trupe rusești din Transcaucazia, situat la Tbilisi;
- un centru de formare a specialiştilor în lupta antiteroristă, folosindu-se infrastructurile maritime şi de transport ale Bazei 12 militare ruse de la Batumi;
- un centru de formare a specialiştilor din trupele frontaliere şi din cele pentru situații de urgență, pe suportul Bazei 62 militare ruse de la Akhalkalaki.

Este însă o problemă foarte delicată care, după opinia ministrului de externe rus, trebuie discutată foarte serios cu georgienii.

Doctrina de securitate a Chinei

Datorită dezvoltării economice impetuoase a Chinei, optimismului care însoțește strategia politică şi strategia economică din această țară de 1,3 miliarde locuitori, poziției pe care o ocupă în ierarhia mondială şi în organismele internaționale, a reapărut, şi în 2004, ceea ce, între cele două războaie mondiale, un geopolitician numea, teama de *pericolul galben*. Acum i se spune *amenințarea chineză*. Strategia de securitate a Chinei aproape că nu se abate de la principiile enunțate de Sun Tzî, cu mai bine de două milenii şi jumătate în urmă, în *Arta războiului*. China a aplicat aceste principii – care sunt în general principii ale strategiei indirecte – în toate războaiele la care a participat. *Cultura strategică* chineză este veche de mii de ani şi, de-a lungul mileniilor, ea nu s-a schimbat, ci doar s-a modernizat. De aceea, în China, tot ceea ce „se vede“ poate fi înşelător. Carta albă a apărării Chinei nu are aproape nici o legătură cu realitatea. China este țara cu cea mai numeroasă populație şi cu cea mai veche cultură, iar sistemele ei de valori au un loc distinct şi discret în cultura universală. Aportul chinez la civilizația planetei, în pofida specificității filosofiei chineze (care se prezintă ca o filozofie a sinelui), este imens.

De aceea, amenințarea chineză – dacă există aşa-ceva – nu este una de tip militar expansionist. Chinezii nu s-au dotat cu rachete nucleare pentru a înspăimânta lumea, iar atitudinea lor față de sistemele antirachetă americane şi rusești a fost, şi în 2004, ponderată. Amenințarea chineză este una a apelor lente, care se strecoară peste tot, fără să facă valuri.

În concepția chineză asupra războiului, se menține preceptul lui Sun Tzî şi anume acela de a obține victoria fără luptă. Este vorba de o victorie politică. Chinezii inversează conceptul clausewitzian asupra războiului. Pentru ei *nu războiul este continuarea prin mijloace militare a politicii, ci, invers, politica este o continuare a războiului, mai exact, modul cel mai eficient de ducere a războiului prin mijloace non-violente, deci politice*. Potrivit acestei concepții, războiul este permanent, pentru că permanentă este şi confruntarea (economică, politică etc.), iar bătălia armată trebuie evitată, pentru că ea nu construiește, ci

distruge. Acesta este primul fundament al strategiei militare chineze. Şi el vine de la anticul Sun Tzî.

Chinezii au promovat şi în 2004 o doctrină strict defensivă, sau autodefensivă. China nu se teme de război, deşi este afectată de unele realităţi în ceea ce priveşte resurecţia militară a Japoniei. Această temere este însă mai mult sentimentală, întrucât între China şi Japonia există relaţii foarte bune (cele mai mari investiţii străine în China sunt făcute de japonezi). *Prioritatea strategică chineză vizează dezvoltarea economiei*. Chinezii folosesc şi aici preceptele strategiei indirecte configurate de Sun Tzî. *Dezvoltarea economică, progresul tehnologic şi tehnologia informaţiei sunt singurele în măsură să asigure o capacitate defensivă credibilă acestui colos*.

Obiectivul strategic al Chinei este, deci, *dezvoltarea economică impetuoasă, accesul la resurse şi la pieţe*. Războiul popular, care presupune atragerea inamicului în vastul teritoriu chinez şi nimicirea lui printr-un sistem de capcane, ambuscade şi tot felul de stratageme nu mai este de actualitate. China îşi propune să prevină sau să limiteze un conflict frontalier. După războiul din Golf din 1991 şi mai ales după cel din 2003, China îşi propune să fie în măsură să rezolve, şi prin mijloace militare, un conflict local, apelând la înalta tehnologie. Practic, în 2004, priorităţile Chinei în ceea ce priveşte conceptul de securitate şi apărare, s-au concentrat asupra înaltei tehnologii şi tehnologiei informaţiei. China şi Taiwanul sunt cei mai mari producători de componente pentru calculatoare. Deşi în Carta albă a apărării, sunt exprimate cu claritate doar două interese naţionale prioritare ale Chinei – *pacea şi prosperitatea în regiunile limitrofe* şi, respectiv, *dezvoltarea şi stabilitatea Chinei* –, ea nu a renunţat niciodată la Taiwan şi nu consideră această problemă rezolvată. De aceea, poziţia ei faţă de amplasarea sistemelor antirachetă americane în Japonia şi în Taiwan a fost categorică. Mijloacele de bază prin care China îşi propune să realizeze obiectivul aducerii Taiwanului acasă sunt cele politice. După atitudinea populaţiei din Taiwan la recentele alegeri, se pare că o astfel de atitudine este acceptată.

În acelaşi timp, însă, China îşi dezvoltă capacităţile de proiecţie a forţei, îndeosebi pe mare, capacităţile logistice şi cele nucleare. Obiectivul este acela de a îndepărta cât mai mult de teritoriul naţional o posibilă zonă de conflict. Totuşi, din 1980, China pune accentul pe dezvoltarea mijloacelor nucleare cu bătaie scurtă, întrucât este interesată de zonele apropiate, nu de cele foarte îndepărtate, de unde rezultă că, în materie de acţiune militară, China nu-şi doreşte o vocaţie mondială.

Se regăseşte, totuşi, în doctrina chineză, un concept moştenit din perioada ultimilor ani ai Imperiului Mandciu, cel de „ţară puternică pentru o armată puternică".

China percepe prezenţa americană în Asia Centrală şi în Coreea de Sud ca pe o ameninţare. De altfel, SUA reprezintă singura putere din lume care dispune de mijloace care-i permit să blocheze ambiţiile zonale ale Chinei.

Priorităţile doctrinei chineze de apărare sunt triple:

- Cristalizarea puterii prin reunificarea teritoriului;
- Interzicerea amestecului altor puteri care ar contesta statutul central al puterii chineze;
- Consolidarea statutului de mare putere în Asia, îndeosebi prin dezvoltarea economică, şi excluderea puterilor exterioare care ar putea contracara sau limita acest proces, îndeosebi a amestecului SUA şi chiar al Rusiei.

Pentru China „orice ţară vecină care dispune de capacitatea potenţială de a contesta ambiţiile de putere chineze constituie o ameninţare". Cele mai probabile ameninţări pentru China sunt cele generate de conflicte locale, cauzate, în principal, potrivit aprecierilor chineze, de hegemonism, ingerinţe militare, economice şi ideologice, intervenţionism, conflicte teritoriale pe uscat sau pe mare, rivalităţi de putere.

De asemenea, China percepe ca ameninţare atitudinea politică a Japoniei în zonă, parteneriatul americano-nipon (care este privit ca o continuare a războiului rece), precum şi parteneriatul strategic între India şi SUA. Deşi China are un parteneriat strategic cu Rusia,

strategii chinezi nu privesc cu ochi buni străduința lui Vladimir Putin de a spori rolul Rusiei în Asia, în parteneriat cu Statele Unite ale Americii şi cu Uniunea Europeană. Totuşi, China, Japonia, Coreea de Sud şi Rusia alcătuiesc Forumul Asia de Nord-Est, care vizează, între altele, realizarea unei rezerve strategice de petrol prin exploatarea hidrocarburilor din Siberia Orientală şi din Extremul Orient. Țările din Asia de Sud-Est nu constituie sub nici o formă o amenințare pentru China. Taiwanul este considerat o insulă chineză rebelă, care amenință doar ideologic China, prin regimul democratic din insulă. Din punct de vedere militar, amenințarea taiwaneză este una indirectă, în sensul că, sub protecție americană, obligă China la o poziție ambiguă de avertizare, dar nu şi de intervenție armată. China nu-şi poate asuma riscul de a interveni militar, dar nici nu renunță la această eventualitate. Strategia chineză cu privire la Taiwan rămâne una indirectă, predominant politică, nu însă şi ideologică.

China se confruntă, desigur, şi cu alte amenințări, cum ar fi, spre exemplu, tendințele separatiste ale diferitelor provincii (îndeosebi ale uigurilor – musulmani suniți – din Xianjiang), conflictele interne şi cele de interese etc. Dar acestea nu sunt exprimate în mod oficial în doctrina de apărare şi securitate a Chinei. În esență, securitate, pentru chinezi, înseamnă mai mult menținerea ordinii interne decât asigurarea stabilității zonale, consolidarea relațiilor frontaliere şi a siguranței persoanei, proprietății, instituțiilor şi națiunii.

Aceste amenințări obligă China la o *atitudine defensivă activă*, care înseamnă, descifrând simbolistica strategiei indirecte specifice chineze, *achiziționarea de capacități moderne*, care sunt, însă, în esența lor, ofensive. Ca şi alte mari puteri ale lumii, China consideră capacitățile militare ca mijloace de presiune diplomatică. Unii dintre analiştii occidentali consideră că Republica Populară Chineză, în pofida a ceea ce se spune şi se scrie, aspiră la refacerea puterii imperiale de odinioară, tulburată cândva de intervenția perturbatoare a Occidentului.

Cheltuielile militare ale Chinei sunt în jur de 60 miliarde dolari.

China a rezolvat problemele de frontieră cu Kazahstanul şi cu alți vecini din Asia Centrală, dar are încă probleme de frontieră cu India, îndeosebi în zona Kaşmirului. S-au început însă negocierile pentru rezolvarea lor. Kaşmirul rămâne, şi în 2004, cea mai mare şi cea mai militarizată zonă de conflict din lume, fiind implicate aici China (deține ieşindul Aksai), India (deține Zonele Jammu şi Kaşmir) şi Pakistan (deține Azad Kaşmir şi sectoarele nordice). În 2004, s-au continuat discuțiile pentru ameliorarea tensiunilor din zonă. China şi Taiwanul mai au însă unele probleme cu Japonia în ceea ce priveşte administrarea de către japonezi a insulei Semkaku (Diaoyu Tai). Şi cu Coreea de Nord sunt în dispută câteva insule de pe fluviile Yalu şi Tumen, precum şi unele chestiuni ce țin de migrația nord-coreenilor înfometați. Cu Tadjikistanul există unele probleme de delimitare a frontierei în Pamir, la fel şi cu Vietnamul. Unele grupuri din Birmania şi Thailanda manifestă îngrijorare şi în legătură cu construcția de către China a 13 baraje hidroenergetice pe fluviul Salween în provincia Yunnan.

Dar, în ansamblu, China nu are probleme regionale grave, dar nici nu se află în raporturi de cordialitate cu India.

1.6. Politici şi strategii de gestionare a evenimentelor şi proceselor; eficiență

Cele mai frecvente politici şi strategii de gestionare a evenimentelor şi proceselor din spațiul asiatic sunt cele de parteneriat, acordurile bilaterale şi cele specifice forumurilor şi organizațiilor din zonă: APEC, ANSEA, Forumul Asia de Nord-Est, GUUAM etc. Anul 2004 a fost un an al intensificării acestora. S-au derulat, în continuare, negocierile pentru parteneriatele Rusia-UE, India-SUA, India-UE, China-Mexic, China-Asia de Sud-Est etc., a avut loc, la Santiago de Chile, summit-ul țărilor care aparțin APEC, au fost rezolvate o mare parte dintre problemele de frontieră din zonă, s-au intensificat acțiunile în cadrul Forumului Asia de Nord-Est pentru exploatarea petrolului din Marea Ohoțk şi din Peninsula Kamciatka. S-au intensificat, de asemenea, vizitele la nivel înalt şi negocierile pentru amplificarea schimburilor economice. Majoritatea țărilor din zonă preferă, în gestionarea evenimentelor şi

proceselor, strategiile de forumuri, strategiile indirecte şi, mai ales, strategiile de cooperare. O atenţie cu totul specială a fost acordată, şi în 2004, strategiilor de combatere a fenomenului terorist. Practic, nu există activitate de forum sau bilaterală în care să nu fi fost tratate şi probleme care ţin de lupta împotriva fenomenului terorist, a calamităţilor şi dezastrelor naturale şi pentru protecţia mediului.

1.7. Caracteristica principală

Caracteristica principală a spaţiului asiatic o constituie eforturile conjugate ale celor patru mari actori interiori (Rusia, China, Japonia, India), la care se adaugă şi Turcia, şi a celor doi actori mondiali (SUA şi UE) pentru reconfigurarea non-conflictuală a raporturilor intra şi interasiatice, transformarea unora dintre faliile strategice tradiţionale dintre civilizaţii şi culturi în zone de confluenţă, combaterea terorismului şi armonizarea intereselor. În acelaşi timp, atitudinea intransigentă împotriva unor state de pe „axa răului“, mai exact, de pe *rimland* – Coreea de Nord şi Iranul – s-a mai diminuat, probabil, în ideea grăbirii şi accentuării procesului de punere în operă a concepţiei de sorginte americană de realizare a unei entităţi strategice denumită Marele Orient Mijlociu, prin care să se atenueze şi chiar să se rezolve unele dintre problemele extrem de grave cu care se confruntă coridorul islamic, între care se situează şi fundamentalismul islamic, generator de terorism.

2. Colaborare şi cooperare în relaţia cu alte spaţii

Spaţiul asiatic, chiar în varianta sa extinsă, eurasiatică, nu este un spaţiu de sinteză. Deşi, din punct de vedere geografic şi chiar geostrategic, el este un fel de centru al suprafeţei pământului, din punct de vedere al structurii, el este departe de a fi omogen. De aceea, relaţiile şi structurile sale fundamentale sunt intrinseci. Acest spaţiu este o planetă în cadrul planetei, iar relaţiile sale cu alte spaţii sunt cu totul speciale. Întrucât aici se află majoritatea resurselor planetei, dar şi majoritatea populaţiei, toate celelalte spaţii – cel european (care, din punct de vedere geografic, poate fi luat ca o prelungire avansată a celui asiatic), cel al Orientului Mijlociu (care, din punct de vedere geografic şi chiar geostrategic face parte din cel asiatic, fiind un fel de *rimland* al acestuia) şi cel american (singurul care are, în acest moment, o funcţie expansivă şi cumulativă) – se concentrează, într-o formă sau alta, asupra spaţiului asiatic, generând ceea ce Zbigniew Brzezinski numea „bătălia pentru Asia“. Această bătălie s-a transformat în… parteneriate, dar nu ştim foarte exact dacă parteneriatele sunt strategii indirecte în războiul pentru resurse, pieţe, influenţe şi supremaţie sau modalităţi concrete, omnidirecţionale, de reconstrucţie a unităţii lumii cerută de societatea de tip informaţional. Şi chiar dacă aceste două ipoteze nu reprezintă acelaşi lucru şi nu par a fi complementare, este foarte posibil să ne aflăm într-o etapă în care nu trebuie să tragem noi falii, ci să construim noi confluenţe.

3. Influenţe asupra mediului de securitate românesc

Spaţiul eurasiatic exercită, asupra mediului de securitate românesc, trei tipuri de influenţe: directe, mijlocite şi indirecte.

Influenţele directe rezultă din relaţiile bilaterale pe care le are România cu toţi actorii din zonă, îndeosebi cu Rusia, cu China, cu India, cu Japonia, dar şi cu ţările din Asia Centrală, cu cele din Caucaz şi cu cele de pe faliile strategice. Având în vedere faptul că România însăşi s-a aflat, timp de secole, pe o falie strategică, aceste relaţii sunt foarte importante. Cele mai importante sunt însă relaţiile directe cu Rusia şi cu Turcia, ţări eurasiatice şi riverane Mării Negre. Evoluţiile din aceste spaţii eurasiatice, precum şi cele din Ucraina şi din Caucaz se răsfrâng, atât în mod direct, cât şi indirect, asupra mediului de securitate din zona de interes pentru România.

Aceste spaţii îşi exercită însă influenţa asupra mediului securitate din România şi din proximitatea frontierelor româneşti, care sunt şi ale NATO, şi prin mijlocirea numeroaselor asociaţii regionale din care face parte şi ţara noastră, dar mai ales prin strategia Alianţei Nord-

Atlantice referitoare la spațiul est-european şi la cel al Mării Negre, şi prin conceptul european de bună vecinătate.

6. ORIENTUL MIJLOCIU

Orientul Mijlociu a rămas centrul de tensiune globală şi în anul 2004. Dincolo de schimbările politice, au loc transformări sociale majore, regiunea fiind una caracterizată de modificări demografice, de abundența petrolului, dar şi de sărăcia apei, imagine definitorie ce ilustrează cum nu se poate mai bine o realitate de netăgăduit, şi anume existența unei inegalitățiii sociale severe, care alimentează tensiunile deja existente. Principalul eveniment politic în zonă a fost sfârşitul epocii Arafat şi perspectivele pentru o reglementare politică a conflictului palestiniano-israelian, ceea ce ar putea influența pozitiv procesele din întreaga zonă.

În 2004, prioritatea a constat în consolidarea instituțiilor politice şi de securitate, lucru nereuşit pe deplin, ceea ce s-a reflectat negativ asupra stării interne de stabilitate, permițând apariția unui vid de securitate. Deşi, aparent, mediul de securitate a fost dominat de acțiunile violente ale insurgenților, multe dintre acestea apropiate de terorism, dominanta a reprezentat-o procesul vizând consolidarea autorității irakiene şi pregătirea alegerilor pentru viitoarele instituții democratice ale statului.

Orientul Mijlociu este, în mod sigur, una dintre cele mai militarizate regiuni ale globului, iar progresele tehnologice, accesul la armele de distrugere în masă, şi instabilitatea politică contribuie la menținerea unei situații precare. În aceste condiții, ideea implementării unei reforme apare imperios necesară, considerând că ar exista condiții propice, în cazul în care unele regimuri din zonă înțeleg că trebuie să permită pluralismul şi să fie capabile de o mai bună administrare. Ceea ce ar putea constitui o reală problemă în această situație, ar fi faptul ca democratizarea să fie percepută ca forțată şi impusă din afară, ceea ce ar putea constitui o sursă de destabilizare dacă lipseşte asigurarea unor câştiguri pe termen lung. Prin urmare, transformările trebuie să fie dorite, chibzuite, transparente şi persistente, pentru a evita pericolul apariției unor manifestări de rezistență care ar conduce la alimentarea radicalismului. Un asemenea program de reformă ar putea beneficia de lecțiile învățate din transformările petrecute în Europa Centrală şi de Sud-Est, necesitând o conlucrare strânsă a SUA şi Europa, privite ca principali actori externi implicați în regiune. Evident, întreaga sarcină a reformelor nu trebuie lăsată numai în sarcina acestora, dar se poate beneficia de combinația reieşită din experiența diplomației americane cu cea a Europei în domeniul reformei economice şi sociale, în acelaşi timp cu promovarea bunei guvernări, ceea ce ar putea constitui un sprijin eficient pentru reformatorii regionali pentru a construi fundația unei cât mai stabile forme de democrație.

În încercarea de unire a eforturilor în cadrul relației transatlantice de a promova democratizarea Orientului Mijlociu, Europa şi SUA au stabilit acorduri asupra unor obiective principale privind dezvoltarea politică, economică şi socială a regiunii.

Un astfel de proiect este cel numit „Marele Orient Mijlociu”, proiect ce a produs o serie de nemulțumiri[26] şi chiar reacții ostile, de respingere a planului printre guvernele arabe, deja îngrijorate de evoluția situației din Irak.

Proiectul Marelui Orient Mijlociu este bazat pe derularea de reforme pe trei planuri:

1. promovarea democrației şi a bunei guvernări;
2. dezvoltarea economică;

[26] Secretarul general al Ligii Arabe Amr Musa îşi exprima părerea asupra proiectului „marelui Orient Mijlociu” spunând că „este ilogic să vorbeşti despre o inițiativă care cere cooperarea statelor arabe fără consultarea prealabilă a acestora asupra naturii şi detaliilor unei asemenea propuneri.”

3. informarea societății, pentru o cât mai bună cunoaştere a realității, în scopul evitării unor percepții deformate asupra procesului.

Punctul de plecare al acestui proiect este, după părerea analiştilor, Inițiativa de Parteneriat din Orientul Mijlociu (MEPI), plan dezvoltat de departamentul de stat în 2002, luându-se în considerare rapoarte din 2002 şi 2003 ale departamentului ONU pentru Dezvoltarea Umană în Lumea Arabă.

În ceea ce priveşte procesul de pace din Orientul Mijlociu, inițiativele au continuat pe direcția calmării conflictului, situația devenind îngrijorătoare prin amploarea acțiunilor din teren, continuând atacurile teroriste în teritoriul israelian, precum şi acțiunile de răspuns ale armatei israeliene în teritoriile ocupate. În ultima perioadă a anului evoluția conflictului a fost marcată de un eveniment major, decesul lui Yasser Arafat, la 11 noiembrie, cel care a reprezentat simbolul luptei de eliberare a Palestinei, eveniment care în opinia analiştilor a însemnat sfârşitul unei ere în istoria Palestinei, şi, implicit, a desfăşurării procesului de pace din Orientul Mijlociu, în sensul în care a oferit speranțe pentru o Palestină democratică, ceea ce ar fi mărit şansele încheierii unei păci durabile între cele două părți. Astfel, pe lângă inițiativele de pace care au continuat pe parcursul lui 2004 („Foaia de parcurs" şi „Acordul de la Geneva"), un alt eveniment important reține pe viitor atenția: desfăşurarea de alegeri pentru alegerea unui preşedinte al Autorității Palestiniene, programate a se desfăşura pe 9 ianuarie 2005. Alegerea lui Mahmoud Abbas ar însemna o fereastră de oportunitate pentru reînnoirea dialogului dintre Palestina şi Israel. Acesta pledează pentru îndeplinirea condițiilor minime ale părții palestiniene, şi anume:

- Retragerea israeliană din Cisiordania şi Fâşia Gaza, ceea ce ar însemna circa 22% din teritoriul palestinian dinaintea creării statului Israel în 1948;
- Capitala noului stat palestinian să fie Ierusalimul de Est;
- Negocierea unei rezoluții privind refugiații palestinieni, bazată pe dreptul acestora de a se întoarce în propriile case aflate acum pe teritoriul israelian.

CONCLUZII

Energetic

Menținerea prețului petrolului la un nivel decent, rezonabil, este un factor major în economia mondială în general şi în cea europeană în particular, ceea ce creează nevoia unei înțelegeri depline a rolului Orientului Apropiat şi Mijlociu, ca furnizor principal în piața energetică mondială.

Implementarea reformelor politice, sociale, economice

Se conturează din ce în ce mai evident că națiunile din regiune nu vor fi capabile să înregistreze o creştere în viitor fără o modernizare a sistemelor politic, social şi economic.

Securitatea regională

Pe termen lung aceasta depinde de o balanță de putere echilibrată între toate statele Orientului Apropiat şi Mijlociu. Astfel devine absolut necesară stoparea cursei regionale a înarmării, în special cu arme de distrugere în masă, şi prevenirea terorismului ca factori cheie în menținerea acestei balanțe.

Rezolvarea conflictelor

Orientul Mijlociu este regiunea-gazdă a mai multor conflicte interrelaționate, a căror natură este de un ridicat nivel de complexitate, unele afectând interesele multor actori de pe scena globală, ceea ce poate însemna o nouă amenințare pentru viitor.

Țările Golfului sunt cel mai afectate de războiul din Irak, iar până la stabilirea de noi acorduri de securitate, cea mai importantă garanție rămân acordurile bilaterale cu SUA. E posibil însă, ca pentru a reflecta transformările politice şi ale mediului regional de securitate,

statele Golfului să adopte o atitudine în direcția unor relații de securitate prin alianțe bilaterale, securitate colectivă şi securitate prin cooperare.

7. REPUBLICA MOLDOVA

Caracterizare generală

Mediul de securitate din Republica Moldova s-a menținut, în anul 2004, la limita dintre *starea de normalitate* şi *starea critică.* Această apreciere are în vedere următoarele aspecte:

1) economic. Situația din țară a fost asemănătoare celei din anul anterior, când, deşi oficial s-a vorbit de o relativă creştere economică (circa 8%), totuşi, se pare că economia națională a funcționat, iar populația țării a trăit datorită sumelor mari de bani trimise de către cei plecați, legal şi/sau ilegal, la muncă în străinătate. De altfel, în diferite surse de informare se apreciază că sunt plecate circa un milion de persoane la muncă peste hotare. Valuta trimisă de către acestea este folosită în totalitate pentru consum - procurare de bunuri diverse, de la alimente la locuințe - şi nu pentru investiții cu caracter lucrativ.

Se cuvine subliniat şi faptul că Republica Moldova nu are încheiat nici un acord de împrumut cu Banca Mondială sau Fondul Monetar Internațional, iar investitori strategici nu au venit, datorită măsurilor restrictive impuse la privatizarea marilor întreprinderi. De asemenea, inflația a fost de aproximativ 10% în primele 10 luni ale anului 2004.

Practic, Republica Moldova a rămas tot sub influența Rusiei de care depinde semnificativ, în plan economic, atât sub aspectul procurării materiilor prime pentru activitatea din industrie (atât cât aceasta mai există şi produce bunuri), cât şi energetic.

2) politic. În 2004, activitatea opoziției parlamentare nu a mai fost atât de intensă şi cu acțiuni de stradă de lungă durată, ca în anul 2003, dar s-a manifestat, periodic, prin diferite forme de protest față de măsurile luate sau preconizate a fi luate de către cei aflați la guvernare.

Oficial, Republica Moldova şi-a exprimat dorința de a adera la Uniunea Europeană. Integrarea acestei țări în UE este apreciată ca fiind atât o prioritate a politicii externe, cât şi a politicii de stat în ansamblu. De aceea, „integrarea în familia popoarelor europene este un obiectiv strategic” al Republicii Moldova. În acest context, principiile şi standardele europene - subliniază surse oficiale - trebuie să constituie baza tuturor acțiunilor întreprinse de conducerea țării atât în sfera economico-socială, cât şi în ceea ce priveşte restabilirea integrității teritoriale a Moldovei.

3) militar. Republica Moldova nu a soluționat conflictul transnistrean, care a rămas deschis şi în anul 2004. Pentru rezolvarea acestuia s-au avansat propuneri diverse - de la regionalizare şi federalizare până la acordarea autonomiei şi recunoaşterea internațională a autoproclamatei republici transnistrene - atât de persoane fizice (Planul Kozak), cât şi de organizații regionale (OSCE) şi unele state interesate în zonă (Republica Moldova, Rusia). Chiar şi UE şi-a manifestat interesul pentru rezolvarea conflictului transnistrean.

În ultima vreme, Republica Moldova a propus părților implicate în conflictul transnistrean semnarea „Pactului de Stabilitate şi Securitate pentru Moldova”. Semnarea unui astfel de document - afirmă surse oficiale din Moldova - va asigura nu numai mecanismul de depăşire a impasului în care s-a ajuns în soluționarea conflictului transnistrean, ci va oferi şi garanții pentru dezvoltarea pe termen lung a statului moldovenesc. De aceea, Republica Moldova şi-a propus să devină un actor activ şi important pe arena internațională, care are interese şi poate să şi le apere adecvat.

4) social. În plan social, în anul 2004, nu s-au produs schimbări radicale în atitudinile şi conduita populației, a societății civile sau a clasei politice. Toți şi-au menținut atitudinile şi comportamentul în limitele permise de lege, tradiții, obiceiuri şi mentalități. Populația încă trăieşte cu convingerea că statul este dator să le asigure tot ceea ce le este necesar pentru un

trai decent şi în siguranţă, iar clasa politică acţionează consecvent în conformitate cu interesele de partid, în timp ce societatea civilă se manifestă, cu timiditate, în direcţia respectării drepturilor omului şi a valorilor democratice. Aceasta din urmă a propus şi susţinut, în luna septembrie 2004, „Strategia 3D de reglementare a diferendului transnistrean", care prevede „demilitarizarea, decriminalizarea şi democratizarea" regiunii din estul Republicii Moldova.

5) diplomatic. În acest domeniu, Republica Moldova a acţionat pentru dezvoltarea relaţiilor sale diplomatice cu statele lumii, atât cu cele din imediata vecinătate, cât şi cu altele mai îndepărtate, cu scopul declarat de a-şi apăra şi promova interesele naţionale. Totuşi, raporturile acestei ţări cu România au rămas la fel de reci, mai ales în plan politic, ca în anul 2003.

6) ecologic. Pe acest plan, Republica Moldova nu s-a confruntat cu probleme deosebite nici în interiorul ţării, nici cu vecinii săi. Nu au avut loc nici accidente ecologice, nici dezastre naturale care să producă disfuncţionalităţi în componenta ecologică a mediului de securitate.

Conflictul transnistrean - sursă de instabilitate în zonă

Conflictul transnistrean a fost şi este perceput de populaţia de pe teritoriul Republicii Moldova ca un eveniment deosebit de important. El a marcat semnificativ evoluţia întregii vieţii şi activităţi din societatea moldovenească, prin consecinţele ce au decurs din izbucnirea lui şi din rămânerea sa, de peste 10 ani, într-o situaţie critică. Aceasta din urmă trebuie înţeleasă ca o stare în care cei implicaţi nu au găsit o soluţie viabilă provocării pe ca o reprezintă conflictul în sine.

Rusia, Ucraina, Republica Moldova şi România au motive să menţină deschis conflictul transnistrean. Această atitudine le oferă o serie de avantaje în atingerea unor interese geopolitice, economice, militare etc.

Interesele Rusiei în Transnistria sunt determinate de următoarele motive: *păstrarea poziţiilor strategice în sud-estul Europei; prezervarea intereselor populaţiei ruse din acest teritoriu; păstrarea legăturilor cooperatiste cu întreprinderile din Transnistria, unele dintre ele fiind unice în cadrul complexului militar industrial; reglementarea conflictului în interesul stabilităţii proprii şi al consolidării relaţiilor sale cu teritoriile în care există o minoritate rusă; stabilirea unor relaţii mai previzibile şi mai stabile cu România şi de a nu admite o influenţă românească asupra Moldovei*. Totodată, nu trebuie omise *interesele economice din Transnistria ale unor grupuri din Rusia*. În plus, aici există o serie de avantaje economice datorate absenţei diferitelor taxe (accize, taxe vamale, impozite etc.) ce se plătesc în alte state.

Ucraina este de acord cu conflictul transnistrean cam din *aceleaşi considerente cu ale Rusiei.* Totodată, acest conflict a *abătut atenţia Moldovei de la problemele de frontieră, teritoriu şi populaţie pe care altfel le-ar fi ridicat Ucrainei*.

R. Moldova, poate părea paradoxal, la rândul său, are interes ca acest conflict să nu se rezolve aşa curând. Ca argumente în sprijinul acestei afirmaţii sunt: *ambiguitatea manifestată de guvernanţii R. Moldova chiar în timpul dobândirii independenţei* în august 1991, când structurile de forţă moldoveneşti au fost retrase din raioanele transnistrene; *atitudinea din ce în ce mai ostilă a guvernanţilor moldoveni faţă de România*. În timpul cât R. Moldova, de pildă, a avut preşedinţia OSCE aceasta s-a plâns de România la toate forurile europene. De asemenea, în acţiunea diplomatică a R. Moldova de a colabora cu statele din Balcani în diverse domenii, inclusiv în cel al securităţii şi apărării, Bucureştiul a fost ocolit intenţionat; *interesele economice ale unor grupuri din Moldova în Transnistria*. De exemplu, oameni de afaceri din Transnistria şi mărfurile produse aici tranzitează fără probleme teritoriul din dreapta Nistrului şi apoi pot pleca unde vor în lume; *Chişinăul nu a pus niciodată categoric problema unui embargo total Transnistriei,* atrăgându-i atenţia că poate pierde avantajele obţinute anterior dacă nu se supune legilor R. Moldova.

În acest sens, s-au făcut unele încercări prin adoptarea unor noi ştampile vamale, prin obligaţia firmelor transnistrene de a se înregistra în R. Moldova şi de a plăti taxe la bugetul de stat. Dar şi aceste măsuri sunt doar pe hârtie; teama că o apropiere prea mare de România ar duce la victoria unioniştilor din Moldova, care şi-ar vedea visul cu ochii - unirea cu patria mamă. Realizarea unirii Republicii Moldova cu România este, se pare, percepută de către unele grupuri de interese că ar duce la pierderea de către elita politică moldovenească, şi nu numai, a unor avantaje de natură diversă, pe care le au în prezent, acceptarea de către guvernanţii de la Chişinău a propunerilor de federalizare a R. Moldova.

România, la rândul său, are *interese* atât *de natură geostrategică* în ceea ce priveşte conflictul transnistrean, cât şi *interese ce ţin de comunitatea de cultură, limbă, istorie,* şi nu numai, între ţara noastră şi Republica Moldova. Dacă acest conflict se rezolvă, sunt posibile două situaţii. Mai întâi, se diminuează rolul României ca stat membru NATO, în sensul că nu mai poate să-şi pună în valoare serviciile sale de contributor de securitate în zonă. Apoi, dacă soluţia la care s-ajuns nu conţine şi o parte semnificativă din eforturile sale, atunci interesele româneşti, altele decât cele referitoare la rolul României de generator de securitate în regiune, nu se vor atinge.

Soluţii avansate pentru rezolvarea conflictului transnistrean

În soluţionarea conflictului transnistrean s-au implicat diferit, atât o serie de state cu interese diverse în zonă (Rusia, Ucraina, România, UE), cât şi unele organizaţii regionale (OSCE) şi internaţionale (ONU, prin Înaltul Comisariat).

Cel mai mult s-a implicat OSCE datorită scopului şi naturii sale, ca organizaţie de securitate şi cooperare regională (europeană).

Pe ansamblu, strădaniile OSCE pentru găsirea unor soluţii viabile conflictului din Transnistria au fost fără efecte semnificative. Motivul principal al insuccesului său îl constituie regula consensului, adică unanimitatea fără de care nu se poate lua nici o decizie. Or, Rusia este membră a acestei organizaţii şi se foloseşte de această prevedere ori de câte ori socoteşte că îi sunt lezate în vreun fel interesele în zonă.

Procesul soluţionării conflictului transnistrean sub patronajul OSCE a parcurs o serie de etape, denumite diferit, în funcţie de reprezentarea socială dominantă despre evenimentul analizat. Astfel, mai întâi s-a vorbit de „conflictul transnistrean", apoi, de „federalizare" şi, în final, de „regionalizare".

În ceea ce priveşte rolul Uniunii Europene în soluţionarea conflictului transnistrean, se poate face menţiunea că pentru moment aceasta nu este pregătită să participe, în calitate de partener, la procesul de negocieri în problema transnistreană, potrivit declaraţiei şefului delegaţiei Comisiei Europene în Ucraina, Moldova şi Belarus, Ian Boag, în cadrul unei conferinţe de presă, la finele anului 2004, la Chişinău.

În septembrie 2004, diferite organizaţii nonguvernamentale din Republica Moldova au propus şi susţinut „Strategia 3D de reglementare a diferendului transnistrean", care prevede „demilitarizarea, decriminalizarea şi democratizarea" regiunii din estul ţării, ca variantă de soluţionare a conflictului transnistrean.

Influenţe asupra mediului de securitate din România

Starea actuală a mediului de securitate din Republica Moldova influenţează mediul de securitate din România. Influenţa se manifestă, cu intensităţi diferite, aproape pe toate planurile menţionate - economic, politic, militar, social, diplomatic şi ecologic.

Sub aspect economic, influenţa se exercită mai ales prin posibilitatea facilă a firmelor din Republica Moldova de a certifica originea tuturor mărfurilor ca fiind din această ţară. Pe această cale, produse industriale şi agroalimentare provenind din alte state, de pildă din Ucraina, sunt exportate în România ca fiind de origine din Moldova. În acest mod, o serie de taxe nu se mai percep la trecerea frontierei moldo-române.

În plan politic, menţinerea în ultimii ani a unor raporturi reci între Republica Moldova şi România, plângerile repetate făcute de oficialii de la Chişinău împotriva autorităţilor de la Bucureşti, pe motive diverse - de la amestec în treburile interne până la acuzaţie de comportament imperialist -, la diferite foruri europene, opunerea la încheierea unui tratat bilateral etc. sunt o realitate evidentă, care, totuşi, ar trebui depăşită, prin eforturile concertate ale părţilor implicate.

În domeniul militar, influenţa este datorată prezenţei conflictului transnistrean în vecinătatea României. Aceasta pentru că nesoluţionarea conflictului face ca în vecinătatea României, stat membru al Alianţei Nord-Atlantice, cu responsabilităţi în asigurarea stabilităţii şi securităţii regionale şi nu numai, să existe o sursă deschisă de instabilitate.

Sub aspect social, o influenţă nedorită asupra mediului de securitate din România are starea de infracţionalitate generată de persoane din Republica Moldova cu cetăţenie română, dar şi ale celor fără aceasta, care comit diverse infracţiuni pe teritoriul ţării noastre.

În plan cultural, autorităţile de la Chişinău au întreţinut permanent o stare tensională între cele două state, prin promovarea puternică a sentimentelor romănofobe în rândul populaţiei Republicii Moldova. Se vorbeşte de studierea în şcoli a Istoriei Moldovei şi nu, ca până acum, a Istoriei românilor, elaborarea unui dicţionar moldo-român, refuzul Guvernului de la Chişinău de a semna protocolul bilateral care le-ar permite basarabenilor să-şi continue studiile în instituţiile de învăţământ din România, înlocuirea studiului limbii române cu cel al limbii moldoveneşti etc. Acestea sunt demersuri prin care autorităţile de la Chişinău dovedesc că nu sunt interesate ca cele două popoare să aibă relaţii preferenţiale în toate domeniile de activitate.

În plan ecologic, nu sunt probleme care să influenţeze această componentă a mediului de securitate.

Tendinţe posibile de evoluţie a mediului de securitate din Republica Moldova în anul 2005

Pornind de la actuala stare a mediului de securitate din Republica Moldova şi de la datele existente privind posibilele evoluţii ale componentelor acestuia (mediului), pentru anul 2005, se pot face următoarele estimări:

- **în plan economic**, se pot produce o serie de schimbări, ***dacă şi numai dacă*** „Planul de acţiuni Republica Moldova –UE” , aprobat de Comisia Europeană, în toamna anului 2004, va fi transpus în practică. Acest document determină planurile strategice de cooperare între Republica Moldova şi Uniunea Europeană pentru următorii trei ani.

Documentul prevede impulsionarea cooperării prin asigurarea accesului pentru Republica Moldova la piaţa UE. În acest scop, Republicii Moldova i se vor acorda preferinţe ale regimului comerţului asimetric, care deschide piaţa europeană pentru mărfurile moldoveneşti.

Comisia Europeană a propus Chişinăului primul Plan de Acţiuni pentru Republica Moldova în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV). Planurile de Acţiuni reflectă hotărârea UE „de a evita noile linii de demarcare în jurul Uniunii lărgite şi de a împărtăşi stabilitatea şi prosperitatea de care se bucură UE”. Oferta UE - cooperare sporită, mai multă asistenţă financiară şi şansa de a beneficia de pe urma unei relaţii mai apropiate cu Europa - va aduce avantaje reale pentru ambele părţi implicate.

Implementarea PEV va fi sprijinită prin asistenţă financiară sporită. Actualele bugete ale programelor TACIS şi MEDA prevăd 8,5 miliarde euro pentru partenerii PEV în perioada 2000-2006. Comisia a propus ca această cifră să fie dublată pentru perioada 2007-2013, prin alocarea fondurilor în cadrul noului Instrument European de Vecinătate şi Parteneriat cu un buget de aproximativ 15 miliarde euro. UE va sprijini, de asemenea, implementarea noii Strategii de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei în Republica Moldova în colaborare cu instituţiile financiare internaţionale. Urmare a implementării Planului de Acţiuni, UE ar putea acorda Republicii Moldova un acces sporit pentru exporturile sale prin preferinţele

comerciale autonome, dacă vor fi atestate rezultate pozitive în vederea certificării originii produselor din Republica Moldova.

- **în plan politic**. În luna martie 2005, în Republica Moldova vor avea loc alegeri generale. Este posibil ca alegerile să fie câştigate de actuala putere. Aceasta din cel puţin două motive: *cei plecaţi la muncă peste hotare* (circa un milion de persoane) vor vota în străinătate. La precedentele alegeri marea majoritate a acestora „a votat" cu actuala putere; *guvernanţii vor folosi toate pârghiile disponibile pentru a influenţa electoratul*. În cazul în care câştigă alegerile Partidul Comuniştilor, relaţiile Republicii Moldova cu România vor fi la fel ca cele din anul 2004, adică reci în domeniul politic şi acceptabile în celelalte domenii de activitate.

- **în plan militar**. Conflictul transnistrean va rămâne tot deschis, deşi „Planul de Acţiuni" prevede în special implicarea ambelor părţi în identificarea unei soluţii pentru acest conflict, respectându-se integritatea teritorială a Republicii Moldova. UE, în strânsă colaborare cu OSCE, va sprijini Republica Moldova în vederea întăririi controlului asupra întregii frontiere şi a spaţiului vamal, inclusiv în regiunea transnistreană.

În celelalte componente ale mediului de securitate din Republica Moldova nu vor fi schimbări spectaculoase faţă de anul 2004.